Załącznik nr 2 do Regulamin naboru wniosków i zasad realizacji projektu grantowgo współfinansowanego w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027

INNOWACYJNIE CZYLI JAK?

Lubuski model usług społecznych na terenach wiejskich

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W ZIELONEJ GÓRZE

Zielona Góra 2021

Opracowanie i redakcja:

Joanna Frątczak-Müller

Agnieszka Krzaczkowska

Katarzyna Jedynak

Przy wsparciu: Konrada Stępnika oraz Adama Dąbrowskiego

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie 3
Rozdział I. Idea gospodarstw opiekuńczych 6
Gospodarstwo opiekuńcze i jego ogólne zasady Działania 6
Definicja gospodarstwa opiekuńczego 7
Cele działania gospodarstw opiekuńczych 11
Rozdział II. Gospodarstwo opiekuńcze jako realizator innowacyjnych usług społecznych 13
Usługi gospodarstwa opiekuńczego 13
Odbiorcy usług 16
Personel 17
Rozdział III. Prawne i finansowe uwarunkowania działalności gospodarstw opiekuńczych 22
Podstawy prawne i sposób powoływania gospodarstw opiekuńczych 22
Finansowanie działalności gospodarstwa opiekuńczego 24
Sposób przekazywania środków finansowych 24
Koszty związane z funkcjonowaniem gospodarstw opiekuńczych 26
Poniżej przedstawiono koszty: 27
Koszty składające się na jedno gospodarstwo opiekuńcze 28
Podsumowanie kosztów 32
Koszty związane z system tworzenia gospodarstw opiekuńczych na terenach wiejskich w województwie lubuskim" realizowany będzie w partnerstwie 33
Podsumowanie kosztów 44
Rozdział IV. Wdrażanie modelu 45
Współpraca z samorządem 45
Korzyści z realizacji modelu 45
Analiza SWOT 49
Podsumowanie 56
Spis Schematów 57
Spis tabel 57

WPROWADZENIE

Prezentujemy Państwu Model Innowacyjnych Usług Społecznych na terenach wiejskich. Celem opracowania jest prezentacja możliwości, jakie daje tak zwana opieka zielona społecznościom lokalnym, w szczególności osobom potrzebującym wsparcia, ich rodzinom, gospodarstwom wiejskim, lokalnym przedsiębiorcom i organizacjom pozarządowym. Jego zadaniem jest także wytyczenie ścieżek tworzenia gospodarstw opiekuńczych w naszym województwie.

DLACZEGO rozpoczęliśmy pracę nad modelem? Mamy nadzieję, że to pierwszy, ważny krok do rozpoczęcia działalności gospodarstw opiekuńczych na terenach wiejskich województwa lubuskiego.

Obecnie na poziomie krajowym realizowany jest projekt GROWID, w ramach którego mają zostać wypracowane ramy prawne dla funkcjonowania gospodarstw. W oczekiwaniu na jego efekty postanowiłyśmy opracować nasz Model regionalny. Jego główną ideą jest włączenie gospodarstw opiekuńczych w istniejące struktury pomocy społecznej na poziomie lokalnym - gminnym i powiatowym. Umożliwi to finansowanie ich usług przez gminy. Jego celem jest zwiększenie udziału zainteresowanych stron, we wdrażaniu idei gospodarstw opiekuńczych na obszarach wiejskich, a także rozpowszechnienie dostępności usług opiekuńczo-aktywizujących dla osób niesamodzielnych. Rozwijanie usług społecznych może być skutecznym sposobem na przezwyciężenie wielu negatywnych zjawisk społeczno-ekonomicznych, jak: starzenie się społeczeństwa, niewystraczająca liczba placówek opiekuńczych dla osób starszych, wysokie koszty zapewnienia opieki seniorom i osobom niesamodzielnym czy izolacja społeczna. Gospodarstwa opiekuńcze mogą być skuteczną odpowiedzią na nie, nie chodzi tu jednak o stworzenie alternatywy dla istniejącego systemu wsparcia, lecz przygotowanie kolejnego elementu tego systemu. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze (ROPS) przeprowadził wstępną diagnozę z tym związaną. Wykazała ona, że gospodarstwa opiekuńcze mogą być skutecznym rozwiązaniem problemów społecznych dotyczących starości i niesamodzielności. Stąd pomysł na wypracowanie Modelu, który w zamiarze autorów nie ma mieć charakteru urzędowego dokumentu, tylko realnej koncepcji zawierającej prezentację samej procedury.

JAK POWSTAWAŁ MODEL? Prace nad Modelem rozpoczęły się w 2020 roku od opracowania metodyki działania – czyli zasad, w jaki sposób będzie powstał model, utworzenia zespołu i harmonogramu zadań.

Do opracowania modelu została powołana grupa inicjatywna, w skład której wchodzą przedstawiciele oraz eksperci z wielu instytucji. Zespół ma więc charakter interdyscyplinarny i międzysektorowy. Do jego członków należą przedstawiciele następujących instytucji: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Lubuskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Kalsku, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Agencji Rozwoju Regionalnego S.A., Urzędu Marszałkowskiego Woj. Lubuskiego, w tym przedstawiciele: Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego, Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym oraz Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich, ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, Ośrodka Pomocy Społecznej w Trzcielu, gospodarstwa agroturystycznego oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze. Należy podkreślić, że model powstawał w szczególnych warunkach, które pojawiły się w związku z pandemią COVID-19. Podczas pracy nad nim konieczne stało się całkowite przeniesienie do świata online, uniemożliwiające spotkania twarzą w twarz, uznawane przez nas jako efektywniejsze i pozwalające szybciej pracować.

Pierwszym krokiem do opracowania Modelu była wizyta studyjna do województwa kujawsko-pomorskiego. Dała nam możliwość poznania idei gospodarstw opiekuńczych, realizowanych w oparciu o partnerstwa z podmiotami ekonomii społecznej, a także tworzenia sieci współpracy pomiędzy właścicielami gospodarstw, urzędnikami samorządowymi, pracownikami instytucji pomocy społecznej i lokalnymi grupami działania. Kolejnym etapem były spotkania zespołu, podczas których uczestnicy wraz z krajowymi ekspertami omawiali etapy tworzenia Modelu i szczegółowe kwestie z tym związane. Końcowym etapem było spotkanie podsumowujące, podczas którego omówiono zawartość tego dokumentu oraz wypracowano rekomendacje, które zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu.

Serdecznie zapraszamy do zapoznania się z wypracowanym wstępnym modelem, który pokaże jak zapewnić źródło finansowania dla gospodarstw opiekuńczych, świadczących usługi opiekuńcze na rzecz osób potrzebujących wsparcia. Końcowy dokument zostanie zaprezentowany po etapie jego testowania/wdrażania w ramach projektu pn. „Zielone gospodarstwa opiekuńcze w województwie lubuskim" (nazwa robocza). Chcemy przetestować zaproponowany model, tak aby być pewnym, że ujęte w modelu rozwiązania

są właściwe i możliwe do wdrożenia. Ponadto w trakcie realizacji projektu powstanie dokumentacja (procedury, projekty umów, programy), z której będą mogły skorzystać gminy/ośrodki pomocy społecznej przy zlecaniu/powierzaniu usług w gospodarstwach opiekuńczych na swoim terenie.

GOSPODARSTWO OPIEKUŃCZE I JEGO OGÓLNE ZASADY DZIAŁANIA

Gospodarstwo opiekuńcze to forma gospodarowania polegająca na łączeniu działalności rolniczej z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia. Jest to szczególny typ rolnictwa społecznego, którego **istotnym elementem jest korzystanie z zasobów gospodarstwa wiejskiego do prowadzenia działań o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym i integracyjnym.** Odbiorcami tych działań są osoby znajdujące się czasowo, bądź trwale, w trudnej sytuacji życiowej.

Ta opieka, nazywana jest również zieloną opieką (*greencare*), rolnictwem opiekuńczym (*carefarming*) oraz terapią rolniczą (*agriculturaltherapy*). Rozwija się z powodzeniem w wielu krajach Europy. Dobre praktyki pochodzą z Norwegii, Holandii czy Wielkiej Brytanii. Obejmuje zróżnicowane formy działań terapeutycznych, wykorzystujących zasoby przyrodnicze obszarów wiejskich i pracę w gospodarstwie rolnym.

Celem tych działań jest osiąganie korzyści zdrowotnych, uczenie się lub nabywanie kompetencji społecznych przez ich uczestników. Ich zasadą jest dobrowolne wykonywanie codziennych czynności gospodarskich, dające możliwość rozwoju psychofizycznego. Chodzi tu także o zwiększenie zaradności w wykonywaniu codziennych zadań (np. dotyczącej seniorów czy osób z niepełnosprawnością). Skala tego zaangażowania i trudność podejmowanych działań są dostosowane do poziomu funkcjonalnego i aktualnego stanu zdrowia uczestników gospodarstw. Mogą oni brać udział zarówno w pojedynczych, istotnych dla gospodarstwa działaniach (związanych z opieką nad zwierzętami, ogrodem, sadem, przygotowaniem posiłków, przygotowywaniem przetworów, dbaniem o czystość), jak i podejmować się czynności mających charakter pracy – ze stałą strukturą i terminarzem działań, aktywnością fizyczną i przynależnością do społeczności lokalnej[1]. Szczególny nacisk kładzie się tu jednak na **podejmowanie działań możliwych do wykonania przez uczestników, ale niekoniecznych do zrobienia**.

[1]Sempik J., Hine R., Wilcox D., Green Care: A conceptual framework A report of the working group on health benefits of green care, 2010.

Źródło: http://www.umb.no/statisk/greencare/green_carea_conceptual_framework.pdf, data dostępu: 4.05.2021.

Prowadzenie gospodarstw opiekuńczych jest uznawane obecnie za innowacyjne podejście do rolnictwa i gospodarowania na wsi. Zapewnienie świadczenie usług z zakresu zdrowia, opieki społecznej i edukacji w środowiskach o ograniczonym do nich dostępie. Ponadto pomaga społeczności rolniczej w utrzymaniu rentowności jej gospodarstw i ułatwieniu kontaktu społeczeństwa ze środowiskiem naturalnym. W Holandii, Norwegii i Wielkiej Brytanii zostało uznane za ważne działanie na rzecz zwiększania zdrowia publicznego. Kwestie, które mają wpływ na uznanie rolnictwa opiekuńczego za skuteczną interwencję w zakresie zdrowia publicznego dotyczą (1) braku wystarczających funduszy na świadczenie usług w środowiskach wiejskich przez służby społeczne, (2) wysokich koszów opieki instytucjonalnej (w przypadku Polski DPS, ŚDS), (3) braku kadry na realizację zadań opiekuńczych w miejscu zamieszkania.

Doświadczenia z projektów pilotażowych zrealizowanych dotychczas w Polsce wskazują, że współpraca gospodarstw wiejskich z ośrodkami pomocy społecznej polegająca na realizacji zleconych przez nie usług może ograniczyć występowanie wskazanych problemów, przy wyższej jakości podejmowanych działań i ich mniejszych kosztach.

DEFINICJA GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZEGO

Podstawową cechą gospodarstw opiekuńczych jest wykorzystywanie gospodarstwa rolnego do prowadzenia działań mających na celu aktywizację i włączenie społeczne osób w nim przebywających. Chodzi tu o prowadzenie działań w zakresie opieki i integracji społecznej, w których wykorzystuje się kontakt ze zwierzętami domowymi i hodowlanymi, uprawę roślin ozdobnych czy ogrodowych, prace rolne, odtwarzanie tradycji lokalnej, czy po prostu kontakt z naturą. Takie wykorzystywanie zasobów gospodarstwa mówi o realizacji opieki i wsparcia przez gospodarstwo rolne. Wymagania modelu spełniają wszystkie gospodarstwa wiejskie, w tym gospodarstwa agroturystyczne, gospodarstwa edukacyjne , posiadające wskazywane wyżej zasoby (np. ogród, dostęp do pola lub łąki, zwierzęta hodowlane bądź zwierzęta domowe).

Gospodarstwo opiekuńcze to forma wsparcia w zakresie opieki i integracji społecznej realizowana w ramach gospodarstwa wiejskiego posiadającego zasoby rolnicze związane z uprawą roślin lub hodowlą zwierząt. Gospodarstwo opiekuńcze może prowadzić działalność rolniczą, działalność turystyczną lub inną działalność gospodarczą opartą na swoich zasobach. Może ono działać również jako podmiot ekonomii społecznej.

Opieka jest tu rozumiana jako udzielanie pomocy osobom będącym w potrzebie. Integracja społeczna to dostosowanie jednostki do ogólnie przyjętych zachowań ludzi w grupie. Odbiorcami tych usług są osoby, które z różnych powodów znajdują się tymczasowo lub stale w trudnej sytuacji życiowej. Mogą to być: bezrobotni, osoby z niepełnosprawnością intelektualną i fizyczną, chorzy, uzależnieni, zwolnieni z zakładów karnych, dzieci, a także osoby w podeszłym wieku. [2] **Szczególnie rekomendowane jest przyjmowanie osób starszych, nieaktywnych zawodowo lub niesamodzielnych.**

FORMA PRAWNA GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZEGO

Gospodarstwo opiekuńcze - jest formą wsparcia w zakresie terapii, opieki i integracji społecznej dla osób w nim przebywających. Ważne jest, aby opieka była prowadzona na bazie gospodarstwa wiejskiego, w którym panuje rodzinna atmosfera, a podopieczni mają kontakt ze zwierzętami oraz możliwość bezpośredniego obcowania z naturą. Świadczenie usług opiekuńczych może być prowadzone w formie nowego podmiotu działalności gospodarczej lub w formie stowarzyszenia, fundacji, spółdzielni socjalnej czy spółki non-profit, bądź we współpracy z wyżej wymienionymi.

2 Gospodarstwa opiekuńcze - budowanie sieci współpracy, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Kraków 2017.

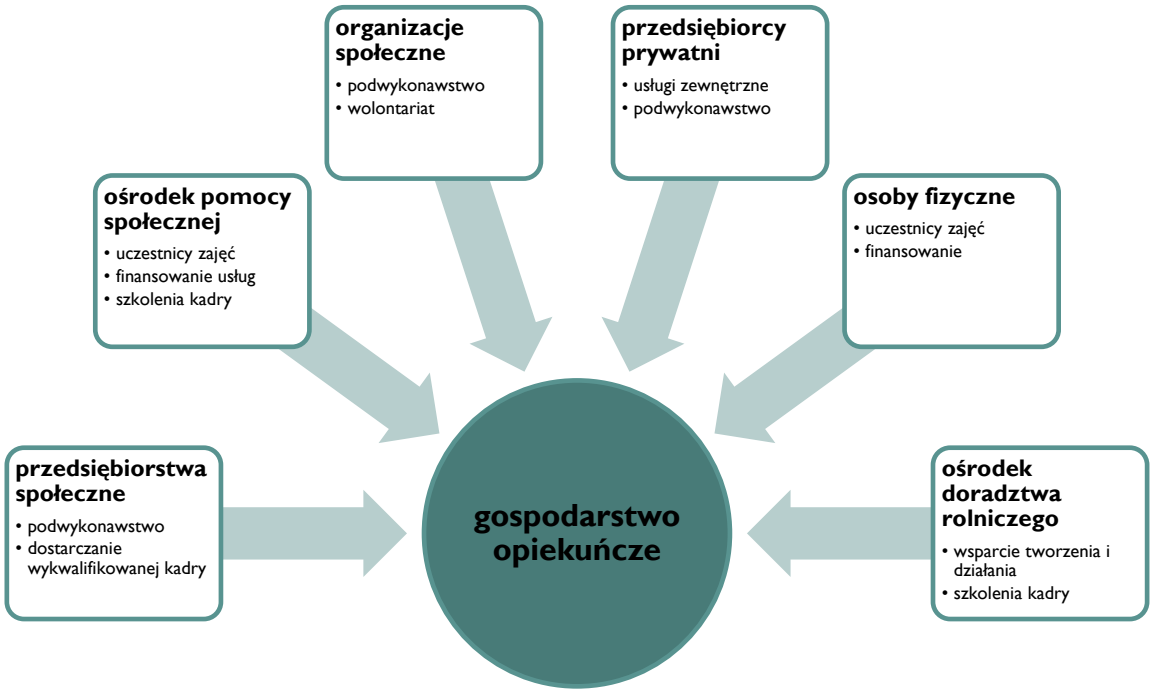

Wykres 1. Schemat funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych w społeczności lokalnej

KTO MOŻE ZAŁOŻYĆ I PROWADZIĆ GOSPODARSTWO OPIEKUŃCZE?

Gospodarstwo opiekuńcze może być gospodarstwem rolnym, którego użytkownicy w celu pozyskania dodatkowego dochodu podejmują działalność związaną z zapewnieniem opieki nad osobami starszymi i innymi wymagającymi wsparcia. Może to być także gospodarstwo, które podejmuje działalność agroturystyczną lub posiada w zasobach gospodarstwa budynki gospodarcze, które po odpowiedniej adaptacji na potrzeby mieszkalne lub prowadzenia zajęć mają warunki do przekształcenia w gospodarstwa opiekuńcze. Uwarunkowania prawne funkcjonowania gospodarstw rolniczych nie dają jednak prostej możliwości łączenia świadczenia usług opiekuńczych czy terapeutycznych z działalnością rolniczą. **Gospodarstwo opiekuńcze może być zatem prowadzone w formie działalności gospodarczej bądź w formie podmiotu ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia, fundacje). Możliwe jest także, iż ośrodek pomocy społecznej zatrudni osobę do świadczenia usług w gospodarstwie opiekuńczym.** Oznacza to, że utworzyć ten

podmiot mogą rolnicy lub osoby będące domownikami gospodarstw wiejskich bądź przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej[3].

Wykres 2. Podmioty mogące tworzyć gospodarstwa opiekuńcze

Gospodarstwo opiekuńcze powinno działać we współpracy z jednostkami pomocy społecznej. Pozwoli to na nadzorowanie na poziomie lokalnym warunków lokalowych, właściwego przygotowania merytorycznego pracowników i wysoką jakość usług. Chodzi tu także o stosowanie odpowiednich standardów etycznych. Prowadzenie zajęć z zakresu terapii czy opieki wiąże się z odpowiedzialnością za drugiego człowieka. Standardy postępowania w ramach tego działania muszą być wysokie i nadzorowane na poziomie lokalnym przez specjalistów.

Prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego w formie działalności gospodarczej lub w ramach działalności podmiotu ekonomii społecznej daje dodatkowo możliwość ubiegania się o środki na dostosowanie gospodarstwa do wytyczonych zadań oraz na ich realizację. Środki mogą więc pochodzić z programów wspierających rozwój obszarów wiejskich, rozwój ekonomii społecznej oraz rządowych i regionalnych programów dofinansowujących powstawanie i funkcjonowanie placówek opiekuńczych. W wielu przypadkach koszty dostosowywania

3 Jak osiągnąć efekt synergii? Diagnoza stanu ekonomii społecznej w województwie lubuskim, Bazuń D., Frątczak-Müller J., Kwiatkowski M., Mielczarek-Żejmo A., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze, Zielona Góra 2020.

gospodarstw do wymogów mogą być duże, niezbędne jest więc, żeby prowadził je taki podmiot, który może potrzebne środki uzyskać. [4] Z drugiej strony należy podkreślić, że gospodarstwa opiekuńcze to forma wsparcia świadczona w realiach wiejskiego gospodarstwa rodzinnego. Owa rodzinność i rolniczy charakter są ich bardzo istotnym aspektem, który wprost wpływa na jakość świadczonych usług. Należy więc dążyć do tego, by osobom lub podmiotom prowadzącym gospodarstwa opiekuńcze nie narzucać konieczności wprowadzania rozwiązań i standardów, które doprowadzą do zatracenia ich autentyczności i upodobnią je do innych placówek opiekuńczych. Doradza się zatem, żeby gospodarstwa dostosowywać do świadczenia usług opiekuńczych jedynie w takim zakresie, jaki jest niezbędny do bezpiecznej i właściwej organizacji tego procesu. Tego typu postawa powinna ograniczać konieczność pozyskiwania środków zewnętrznych na dostosowanie gospodarstw, co pozytywnie wpłynie na możliwość upowszechnienia tej formy wsparcia.

CELE DZIAŁANIA GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH

Pierwszym i podstawowym celem funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych jest zwiększenie dostępu do usług społecznych na terenach wiejskich. Dotyczy to głównie seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Z uwagi na wzrost liczby ludzi starszych wśród mieszkańców naszego kraju, usługi opiekuńcze świadczone przez rodziny użytkujące gospodarstwa wiejskie lub prowadzące je podmioty ekonomii społecznej, mogą być odpowiedzią na potrzeby społeczne osób w trudnym położeniu (aktywizacja i włączenie osób starszych, z niepełnosprawnością) i ekonomiczne – jako dodatkowe źródło dochodów gospodarstw małych.

Starzenie się mieszkańców województwa lubuskiego jest faktem. W roku 2019 mieszkało w nim 178 tysięcy osób w wieku 65 lat i więcej. Stanowiło to 17,6% ogółu mieszkańców[5]. Tworzenie gospodarstw opiekuńczych stanowi część trendu związanego z rozwojem „srebrnej gospodarki", czyli powstawania nowych miejsc pracy w usługach, pomocy społecznej, ochronie zdrowia, a także w edukacji, kulturze a nawet w turystyce.

4 Tamże, str. 9.

5 Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego w 2019 r., źródło: https://zielonagora.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/ludnosc/sytuacja-demograficzna-wojewodztwa-lubuskiego-w-2019-r-,3,3.html, dostęp z dnia: 5.05.2021.

Prezentowany model powoływania gospodarstw opiekuńczych odpowiada na potrzebę zmiany systemu organizacji opieki nad osobami starszymi i w trudnej sytuacji oraz modyfikacji jego finansowania.

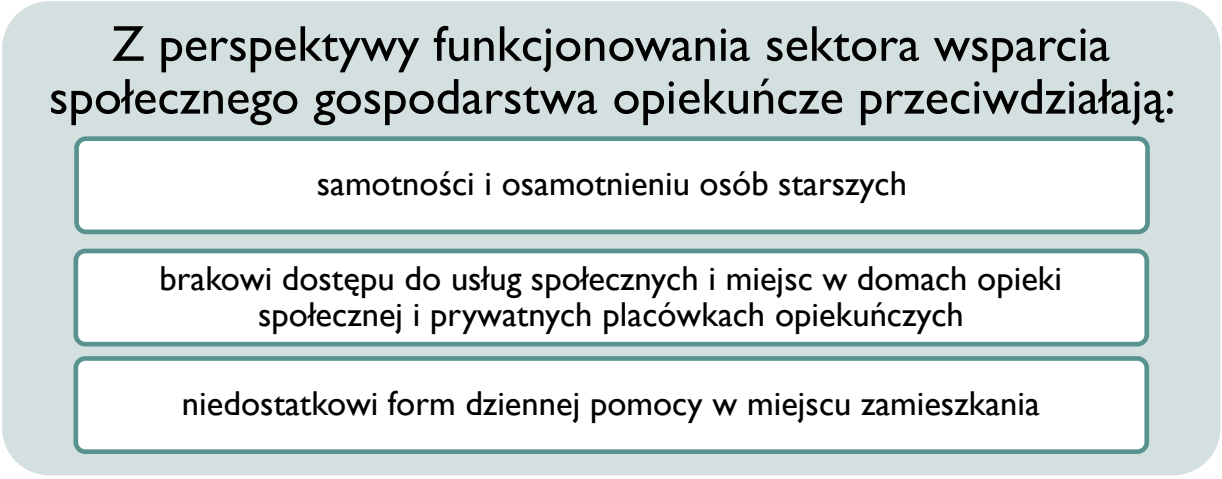

Wykres 3. Cele działania gospodarstw opiekuńczych

Perspektywa rozwoju obszarów wiejskich wskazuje na:

- kreowanie nowych miejsc pracy poza rolnictwem – rozwój zrównoważony,
- zmniejszenie bezrobocia ukrytego,
- rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Gospodarstwa opiekuńcze mogą stać się użytecznym uzupełnieniem istniejących usług z zakresu opieki i wsparcia. Urzeczywistnienie tej wizji wymaga zrozumienia złożonego kontekstu ich działania, będącego efektem połączenia sektora rolniczego i pomocy społecznej. Jest to istotne zarówno z perspektywy świadczeniodawców jak i odbiorców tych usług poza instytucjonalnym systemem opieki zdrowotnej i społecznej.

USŁUGI GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZEGO

Zebrane w różnych krajach europejskich doświadczenia wskazują, że ludzie uczestniczą w zajęciach w gospodarstwach opiekuńczych z różnych powodów. Ich potrzeby są związane z programami dotyczącymi zdrowia, opieki społecznej, rehabilitacji lub specjalistycznej edukacji. Gospodarstwa opiekuńcze mogą się różnić wielkością i rodzajem. Są tak różnorodne jak ludzie, których wspierają. **Wszystkie jednak muszą zapewniać nadzorowany, ustrukturyzowany program działań związanych z gospodarstwem, opartych m.in. na opiece nad zwierzętami, uprawie roślin, ogrodnictwie, zajęciach artystycznych, kulinarnych .** Musi to być oparte o świadczenie opieki zdrowotnej, opieki społecznej lub specjalistycznych usług edukacyjnych dla osób z jednej lub kilku grup szczególnie wrażliwych. Musi również dotyczyć dostarczania zindywidualizowanych usług opiekuńczych dla ich odbiorców.

JAK TEN POBYT MOŻE BYĆ ZORGANIZOWANY? Działalność ta może być finansowana komercyjnie lub przy współpracy z ośrodkiem pomocy społecznej, np. poprzez zatrudnienie mieszkańca gospodarstwa jako opiekuna przez OPS. Funkcjonowanie gospodarstwa może być też zorganizowane zgodnie z wytycznymi dla już istniejących form opieki: dziennego domu pobytu, rodzinnego domu pomocy, klubu seniora.

DZIENNY DOM POMOCY jest ośrodkiem wsparcia, którego usługi kierowane są do osób starszych lub z niepełnosprawnością, którzy wymagają pomocy w zaspokojeniu codziennych potrzeb życiowych i częściowej opieki. Usługi powinny być w nim świadczone osiem godzin dziennie (dni robocze). Wielkość grup powinna być dostosowana do poziomu funkcjonalności uczestników zajęć i mieścić się w przedziale 3-8 osób. Usługi mogą być świadczone komercyjnie jak i na zlecenie OPS.

RODZINNY DOM POMOCY zapewnia świadczenie całodobowych usług opiekuńczych i bytowych w domu jednorodzinnym, którego właścicielem lub najemcą jest osoba fizyczna, przedsiębiorstwo społeczne lub organizacja społeczna. Podopiecznymi zajmuje się osoba prowadząca gospodarstwo domowe. Podobnie jak w przypadku Dziennego Domu Pomocy

wsparcie świadczone jest od 3 do 8 osobom wymagającym opieki. Gospodarstwo opiekuńcze w formie Rodzinnego Domu Pomocy współpracuje z ośrodkiem pomocy społecznej i to on kieruje podopiecznych do gospodarstwa. W zależności od rodzaju ograniczeń i sytuacji życiowej uczestnika, samorząd będzie finansował ten pobyt w całości lub w części. Osoby, które nie otrzymają dofinansowania przez gminę same mogą zapłacić za pobyt. Standardy działania, rodzaj i zakres usług oraz podstawowe wymogi lokalowe świadczone w rodzinnym domu pomocy są określone w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej dotyczącego rodzinnych domów pomocy[6].

Warto również wspomnieć o **KLUBIE SENIORA** jako instytucji realizującej zadania z zakresu działań aktywizujących i integrujących społeczność lokalną, w tym przypadku na rzecz osób starszych. Klub Seniora nie posiada osobowości prawnej. Z tego względu często funkcjonuje przy takich jednostkach jak organizacje pozarządowe, ośrodki/domy kultury, biblioteki, parafie, spółdzielnie mieszkaniowe, domy opieki społecznej. Kluby seniora stanowią najbardziej rozpowszechnioną formę aktywizacji osób starszych. Osoby te mogą spotkać się i porozmawiać z innymi ludźmi, nawiązać nowe znajomości i wziąć udział w zajęciach czy kursach by rozwijać swoje pasje. Liczne badania jednoznacznie wskazują, że im dłużej osoba pozostaje aktywna zawodowo i społecznie, realizuje swoje pasje i zainteresowania, tym ma większe poczucie spełnienia, sensu życia, jest zadowolona z relacji z innymi oraz wykazuje wiele optymizmu.[7]

6 Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy, źródło: http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20120000719, dostęp z dnia: 7.05.2021.

7 Źródło:https://modr.pl/sites/default/files/brochures/rozne_formy_aktywizacji_spolecznosci_lokalnej_2020.pdf, data dostępu: 10.06.2021.

JAK PRZYGOTOWAĆ GOSPODARSTWO DLA UCZESTNIKÓW?

Gospodarstwa rolne, które chcą stać się gospodarstwami opiekuńczymi muszą dostosować swoją infrastrukturę do potrzeb uczestników zajęć. Aby móc realizować opiekę dzienną trzeba przystosować gospodarstwa do poruszania się po nim seniorów i osób z niepełnosprawnością. W naszym lubuskim Modelu zostały określone minimalne wymogi dotyczące wyposażenia gospodarstw, w których świadczone będą usługi opieki dziennej. Wymogi w tym zakresie można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich należy zaliczyć wyposażenie potrzebne do świadczenia usług opiekuńczych, takich jak pomoc w załatwianiu codziennych spraw, pomoc w czynnościach higienicznych, podawanie napojów i posiłków. Druga grupa wymogów związana jest z zasobami rolniczymi, które pozwolą na organizację zajęć charakterystycznych dla idei zielonej opieki.

Wymogi w zakresie infrastruktury niezbędnej do zapewnienia usług opiekuńczych:

- pomieszczenie do wspólnego spędzania czasu i organizacji zajęć grupowych;
- oddzielne pomieszczenie wyposażone w łóżko/fotel, gdzie podopieczny będzie mógł odpocząć w razie potrzeby;
- pomieszczenie do czynności higienicznych (wyposażone co najmniej w WC, natrysk oraz umywalkę). Niezbędne jest również zabezpieczenie w środki higieniczne tj. mydło (najlepiej płynne), płyn do dezynfekcji oraz ręczniki (najlepiej jednorazowe papierowe);
- ogólnodostępne pomieszczenie kuchenne spełniające wymogi związane ze stosowaniem uproszczonej procedury opartej na zasadach systemu HACCP (w nawiązaniu do rozporządzenia nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r.). Kuchnia musi być wyposażona w sprzęt i naczynia umożliwiające jednoczesne podawanie posiłków wszystkim uczestnikom.[8]

8 Model gospodarstwa opiekuńczego opracowany w ramach projektu GROWID, https://growid.pl/wp-content/uploads/Model-gospodarstwa-opiekun%CC%81czego.pdf (data dostępu 21.06.2021)

Mówiąc o wymogach w zakresie zasobów związanych z rolnictwem powinniśmy uwzględnić posiadanie „kawałka ziemi" tj. uprawy rolniczej lub ogrodu oraz zwierząt gospodarskich. Ważne, żeby dysponować takimi zasobami, które pozwolą na realizację elementów zielonej terapii. Terapie rolnicze nie są regulowane polskim prawem, nie ma więc z nimi związanych konkretnych wytycznych. Z tego powodu w lubuskim Modelu gospodarstwa opiekuńczego nie wskazujemy wymogów, które musi spełniać infrastruktura niezbędna do ich prowadzenia.

ODBIORCY USŁUG

DLA KOGO BĘDĄ TWORZONE GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZE? Wybór konkretnego typu uczestników zajęć zależy od osoby prowadzącej gospodarstwo. Powinien być on także podyktowany diagnozowanym przez OPS zapotrzebowaniem na konkretne usługi zmierzające do zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej.

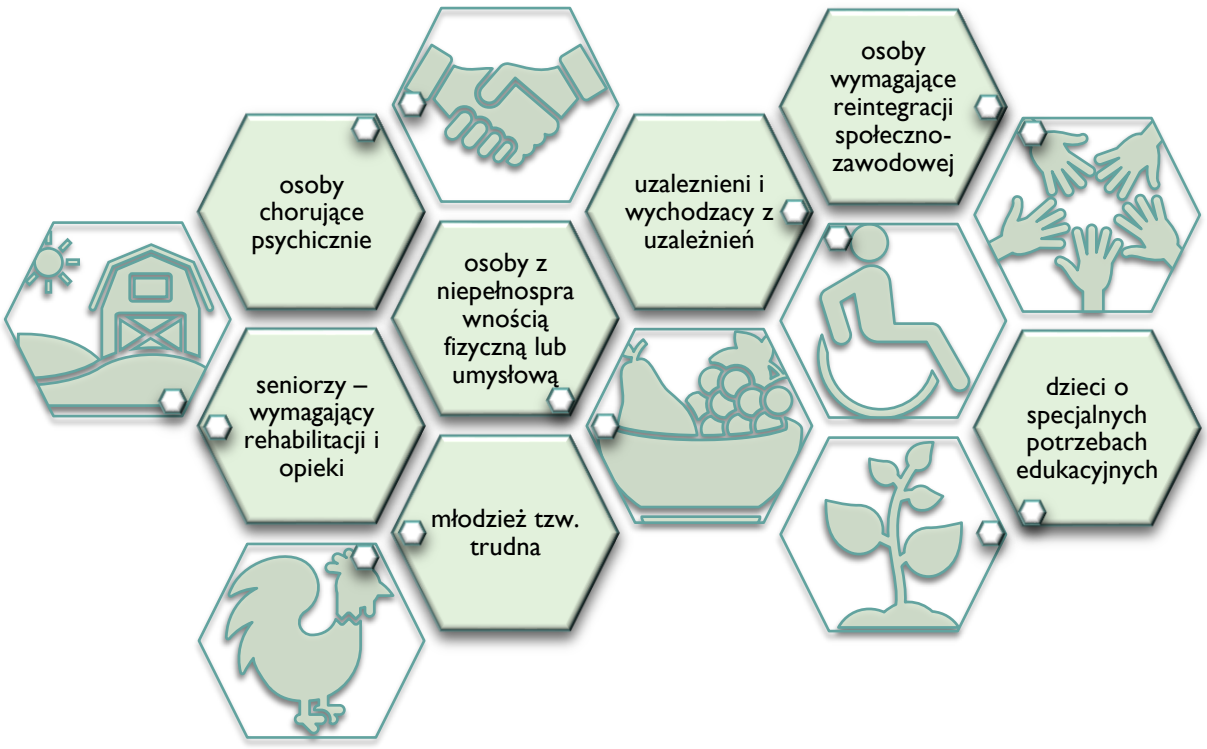

Wykres 4. Odbiorcy usług w gospodarstwach opiekuńczych

Odbiorcy usług opiekuńczych to bardzo różne kategorie osób, które wyznaczają charakter gospodarstwa. To od nich zależy rodzaj i typ zajęć, charakter infrastruktury, przygotowanie realizatorów usług. Mogą nimi być:

- seniorzy – wymagający rehabilitacji i opieki, oraz zwiększenia samodzielności w realizacji zadań dnia codziennego;
- osoby z niepełnosprawnością fizyczną i/lub umysłową;
- osoby chorujące psychicznie;
- uzależnieni i wychodzący z uzależnień;
- osoby wymagające reintegracji społeczno-zawodowej, np. opuszczający zakłady karne, osoby długotrwale bezrobotne;
- dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- młodzież doświadczająca problemów wychowawczych.

Gospodarstwa opiekuńcze w Europie specjalizują się w obsłudze wybranych typów podopiecznych i na tej podstawie budują swój profil i swoją rozpoznawalność. Ze względu na zdiagnozowany problem naszego województwa, który prognozuje, że w 2050 roku 40,6% populacji będzie w wieku powyżej 60 lat, zdecydowaliśmy się już reagować, czego wynikiem jest popularyzacja usług opiekuńczych skierowanych do seniorów.

PERSONEL

PERSONEL GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH

Personel jest bardzo ważnym czynnikiem gospodarstwa opiekuńczego, ponieważ od postawy osób tworzących gospodarstwo zależy klimat i atmosfera jaka będzie w nim panować. Myśląc o personelu możemy wskazać dwa rozwiązania.

Pierwsza możliwość, rekomendowana przez ROPS, zakłada, że osoby (rolnicy, domownicy w gospodarstwach rolnych lub innego typu gospodarstwach wiejskich), które decydują się na prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego przechodzą kurs/szkolenie i nabywają podstawową wiedzę i kompetencje w zakresie udzielania wsparcia w czynnościach higienicznych i innych czynnościach dniach codziennego. Po raz kolejny podkreślamy, jak istotny jest profil gospodarstwa i grupa docelowa, która determinuje, jakie kompetencje i czynności opiekun będzie musiał posiadać i wykonywać.

Proponowane kursy /szkolenia:

- kurs na opiekuna osoby starszej, w tym osoby z niepełnosprawnością (zajęcia teoretyczne oraz praktyczne ok. 80 godz.) Uczestnik kursu uczy się jak zrozumieć potrzeby osób wymagających pomocy i jak tę pomoc realizować. Powinien znać podstawy dotyczące: udzielania pierwszej pomocy, psychologicznych aspektów pracy z os. starszą oraz obsługą higieniczną osób z niepełnosprawnością.
- kurs na asystenta osoby starszej, w tym z niepełnosprawnością (zajęcia teoretyczne oraz praktyczne ok. 60 godz.). Uczestnik kursu pogłębi wiedzę z zakresu zastosowania różnych form pracy z osobami z niepełnosprawnościami na różnych poziomach niepełnosprawności.

Drugi wariant zaangażowania personelu zakłada, że do opieki zatrudniane są osoby z zewnątrz, z którymi nawiązuje się stosunek pracy. Zdecydowanie podwyższy to koszt całego przedsięwzięcia, daje jednak możliwość prowadzenia gospodarstwa opiekuńczego osobom, które posiadając potencjał lokalowy, nie czują się na siłach pełnić funkcję opiekuna.

ILE OSÓB POWINIEN LICZYĆ PERSONEL? Trudno jednoznacznie określić liczbę osób potrzebnych do prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa. Personel powinien zagwarantować bezpieczną realizację opieki uwzględniając najważniejsze potrzeby podopiecznych.

Warto zwrócić uwagę, że szukanie osób o wysokich kwalifikacjach może skutkować wysokimi kosztami, lub po prostu niemożnością znalezienia odpowiedniej kadry. W zależności od potrzeb, warto zadbać, żeby w gospodarstwie dostępny był psycholog, rehabilitant, fizjoterapeuta (zatrudnienie – umowa zlecenie). Zatrudnienie dodatkowej profesjonalnej kadry powinno być jednak uzależnione od diagnozy potrzeb przeprowadzonej przez OPS. Innymi słowy, nie powinno być ono obligatoryjne dla każdego gospodarstwa opiekuńczego. Zaleca się ponadto, by dodatkowi specjaliści zatrudniani byli przez OPS w zależności od potrzeb. Dzięki temu uniknie się przerzucania kosztów dodatkowego personelu na prowadzącego gospodarstwo, co mogłoby zagrozić ekonomicznym podstawom jego funkcjonowania.

Ważnym elementem każdego gospodarstwa opiekuńczego będzie pozyskanie wolontariuszy, czyli osób, które będą wspierać gospodarstwo dobrowolną pracą, wykonywaną bez wynagrodzenia. Jeśli wolontariat będzie świadczony sporadycznie nie wymaga on spisania

umowy o współpracy w formie pisemnej, wystarczy ustna umowa. Jeśli z pomocy wolontariusza będziemy korzystać systematycznie i przez okres ponad 30 dni to takie porozumienie/umowa musi już mieć formę pisemną. Umowa wówczas będzie spisywana pomiędzy osobą prowadzącą gospodarstwo a wolontariuszem. Umowa powinna zawierać informacje dotyczące wykonywanych zadań, okres na jaki wolontariusz zostaje zaangażowany, kwestie finansowe dot. np. zwrot wydatków, które zostały poczynione w celu należytego wykonania świadczenia. Preferowane jest, żeby wolontariuszami byli bliscy (rodzina) rolnika, który zdecydował się na założenie gospodarstwa i świadczenie usług opiekuńczych. Wolontariusz może czasem przejąć funkcje opiekuna (w zastępstwie) dlatego ważne jest, żeby zaangażowani wolontariusze również zostali odpowiednio przeszkoleni.

JAKIE USŁUGI NALEŻY ZAPEWNIĆ W GOSPODARSTWIE OPIEKUŃCZYM? Zakres usług świadczonych w gospodarstwie powinien uwzględniać sprawność fizyczną i intelektualną uczestników zajęć. Musimy wziąć pod uwagę również indywidualne potrzeby i możliwości podopiecznych. Najważniejsze jest jednak powiązanie tych potrzeb i potencjałów uczestników z wykorzystaniem terapii, której podstawą są gospodarstwa wiejskie. Gospodarstwo opiekuńcze działając na terenie wsi, wykorzystuje zasoby środowiska naturalnego oraz specyficzny dla niego system funkcjonowania (podwórko, ogród, zwierzęta, dostęp do pól, lasów) przygotowuje charakterystyczny dla niego program aeroterapii. Przykładowy program zostanie opracowany w pilotażowym projekcie, o którym była mowa we wstępie modelu. W zależności od zasobów gospodarstwa i możliwości jego uczestników w tym programie można kłaść nacisk na realizację zooterapii, naturoterpii, silvioterpii (to propozycja terapii, która jako narzędzie wykorzystuje drzewa i lasy) i innych tego typu.

Głównym zadaniem gospodarstwa jest zapewnienie usług:

- opiekuńczo-pielęgnacyjnych (pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb, zabiegi higieniczne, wyżywienie, dowóz);
- aktywizująco-usprawniających (zajęcia indywidualne i grupowe o charakterze terapeutycznym i włączającym, wykorzystujące zasoby gospodarstwa);

– wspomagających (np. informowanie, edukacja, wsparcie i poradnictwo, kontakty z instytucjami i organizacjami, pomoc w kontaktach ze służbami medycznymi)[9].

WYŻYWIENIE UCZESTNIKÓW

Kwestią ważną, która wymaga przeanalizowania wszystkich dostępnych możliwości jest rozstrzygniecie, w jaki sposób zapewnić podopiecznym wyżywienie. Pierwszą możliwością jest podpisanie umowy z firmą cateringową, która codziennie będzie dostarczała posiłki. Jest to rozwiązanie wygodne, jednak stosunkowo kosztowne. Decydując się na tę możliwość należy pamiętać, żeby zawierając umowę zapisać ważne kwestie dotyczące stosowania produktów wysokiej jakości, bez użycia produktów typu instant oraz gotowych mrożonek, z zachowaniem wszelkich norm żywieniowych.

Drugą możliwością (rekomendowaną przez ROPS) jest przygotowywanie posiłków na miejscu z uczestnikami, co spełnia również funkcję integracyjną i jest istotnym sposobem spędzania wspólnego czasu. Gotowanie w gospodarstwie powinno odbywać się z zachowaniem uproszczonej procedury HACCP (Rozdział III Rozporządzenie nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych.) Ze wspólnym przygotowywaniem posiłków można połączyć wiele dodatkowych zadań m.in.: organizacje warsztatów kulinarnych, czy ekologiczną uprawę roślin. Musimy jednak zaznaczyć, że w tym wariancie, osoby odpowiedzialne za przygotowywanie posiłków z podopiecznymi, powinny posiadać wiedzę na temat zrównoważonej i zdrowej diety.

TRANSPORT UCZESTNIKÓW

Nasz model zakłada tworzenie gospodarstw na terenach wiejskich, co wiąże się z koniecznością zapewnienia dowozu uczestników z pobliskich wsi lub gospodarstw. Nawet jeśli są one w niedalekiej odległości od siebie, może być to dystans trudny do pokonania dla uczestników gospodarstw. I tu, podobnie jak w przypadku innych usług, rozwiązań jest kilka.

Pierwszą opcją, najmniej kłopotliwą dla gospodarzy, jednak w wielu przypadkach nierentowną z punktu widzenia gospodarstwa, jest zlecenie usługi transportu podmiotom zewnętrznym. Kolejnym (rekomendowanym przez ROPS) rozwiązaniem jest nawiązanie współpracy

9 Jak założyć gospodarstwo opiekuńcze?, Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach, Karniowice 2018.

z lokalnym samorządem, który będzie odpowiedzialny za organizację transportu. Plusem stosowania tej metody jest fakt, że uczestnicy będą dowożeni przez kierowcę, który posiada uprawnienia do przewozu osób. Należy podkreślić, że organizatorem publicznego transportu zbiorowego, właściwym ze względu na obszar działania lub zasięg przewozów, jest gmina, dlatego rekomendujemy, żeby koszty związane z transportem zostały po stronie gminy.

ZAJĘCIA AKTYWIZUJĄCO-USPRAWNIAJĄCE

Chodzi tu o przygotowanie możliwości uczestniczenia w zajęciach terapeutycznych oraz takich, które podnoszą sprawność fizyczną, czyli stosowanie ergoterapii. Bazą dla zajęć powinny być zasoby gospodarstwa: kontakt ze zwierzętami, prace w domu i w przydomowym ogrodzie, drobne prace polowe. Podopieczni mogą uczestniczyć w niewymagających pracach związanych z funkcjonowaniem grupy, jak przygotowanie posiłków, pieczenie ciast, porządkowanie. **W ramach realizacji usług dodatkowych ważne jest także zorganizowanie uczestnikom czasu wolnego**, np. poprzez spacery, warsztaty z rękodzieła i inne działania kultywujące tradycje lokalne. Polecamy także ćwiczenia na świeżym powietrzu, aromaterapię, naturoterapię, silwoterapię.

ROZDZIAŁ III. PRAWNE I FINANSOWE UWARUNKOWANIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH

PODSTAWY PRAWNE I SPOSÓB POWOŁYWANIA GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH

Poniżej prezentujemy podstawowe definicje podmiotów mogących tworzyć gospodarstwa opiekuńcze.

Mieszkaniec obszarów wiejskich to według definicji przyjętej na potrzeby opisywanego tu modelu pełnoletnia osoba fizyczna, która zamieszkuje na terenie gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej. Osoba ta zamieszkuje w gospodarstwie wiejskim dysponującym infrastrukturą (w tym budynkiem mieszkalnym) i zasobami związanymi z działalnością rolniczą, np. ogrodem, obszarem zalesionym, łąkami, polami uprawnymi, zwierzętami, które mogą być wykorzystywane do tworzenia programów agroterapii.

Rolnikiem[10] jest pełnoletnia osoba fizyczna, zamieszkująca i prowadząca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osobiście i na własny rachunek, działalność rolniczą w pozostającym w jej posiadaniu gospodarstwie rolnym, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osoba, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia.

10 Zgodnie z art. 6 pkt 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tj. Dz.U. z 2021 r. poz. 266).

Przedsiębiorstwem społecznym[11] jest podmiot ekonomii społecznej, który spełnia łącznie poniższe warunki:

a) posiada osobowość prawną i prowadzi działalność gospodarczą, działalność odpłatną pożytku publicznego, działalność oświatową lub działalność kulturalną;

b) zatrudnia co najmniej 30% osób, które należą do jednej z grup defaworyzowanych (m.in. osoby bezrobotne, osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, osoby poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu lub niewykonujące innej pracy zarobkowej , osoby niepełnosprawne, osoby z zaburzeniami psychicznymi, osoby usamodzielniane, osoby ubogie pracujące);

c) jest podmiotem, który nie dystrybuuje zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników, ale przeznacza go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną;

d) jest zarządzany na zasadach demokratycznych, co oznacza, że struktura zarządzania PS lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co podmiot określa w swoim statucie lub innym dokumencie założycielskim;

e) wynagrodzenia wszystkich pracowników, w tym kadry zarządzającej są ograniczone limitami, tj. nie przekraczają wartości, o której mowa w art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

f) zatrudnia w oparciu o umowę o pracę, spółdzielczą umowę o pracę lub umowę cywilnoprawną (z wyłączeniem osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, które prowadzą działalność gospodarczą) co najmniej trzy osoby w wymiarze czasu pracy co najmniej ¼ etatu, a w przypadku umów cywilnoprawnych na okres nie krótszy niż 3 miesiące i obejmujący nie mniej niż 120 godzin pracy łącznie przez wszystkie miesiące, przy zachowaniu proporcji zatrudnienia określonych w lit. b;

g) prowadzi wobec zatrudnionych osób, o których mowa w lit. b, uzgodniony z tymi osobami i określony w czasie proces reintegracyjny, mający na celu zdobycie lub odzyskanie kwalifikacji zawodowych lub kompetencji kluczowych.

11 Pełna definicja przedsiębiorstwa społecznego znajduje się w Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020.

Stowarzyszeniem jest organizacja pozarządowa, uregulowana w ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 2261).

Fundacją jest organizacja pozarządowa uregulowana w ustawie z dnia 6 kwietnia 1984 r. – Prawo o fundacjach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2167).

FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARSTWA OPIEKUŃCZEGO

W systemie finansowania działalności gospodarstwa opiekuńczego kluczowym procesem będzie, przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy OPS, a gospodarstwem wiejskim, które świadczy usługi opiekuńcze.

Te przepływy finansowe będą mogły odbywać się na 3 sposoby, które zostały opisane poniżej. Podmiotami przekazującymi środki bezpośrednio do gospodarstw będą gminy / Ośrodki Pomocy Społecznej, które w zależności od wybranej ścieżki będą przekazywać środki na finansowanie ich usług. W przyszłości z tych rozwiązań będą mogły korzystać OPS-y, na terenie których funkcjonują gospodarstwa opiekuńcze. Na etapie testowania Modelu, środki pieniężne na realizację tej operacji OPS otrzyma od ROPS, po wcześniejszym podpisaniu umowy/porozumienia.

SPOSÓB PRZEKAZYWANIA ŚRODKÓW FINANSOWYCH

W Modelu proponujemy trzy ścieżki rekrutacji gospodarstw opiekuńczych, a co za tym idzie, przekazywania środków finansowych za opiekę w gospodarstwach:

1. **Zatrudnienie przez OPS osoby z gospodarstwa jako opiekuna**, którego zadaniem jest świadczenie usług opiekuńczych w wiejskim gospodarstwie domowym, funkcjonującym jako gospodarstwo opiekuńcze.

2. **Zlecenie realizacji opieki dziennej w gospodarstwie w ramach otwartego konkursu ofert** (ustawa OPP) – wtedy gospodarz musi prowadzić własne NGO albo współpracować z NGO.
3. **Wybór wykonawcy w ramach procedury zamówień publicznych** – OPS przeprowadza postępowanie na świadczenie usług opiekuńczych w gospodarstwach wiejskich. Szczegółowy sposób przeprowadzenia tej procedury jest uzależniony od wewnętrznego regulaminu zamówień publicznych, możliwy jest np. wybór wykonawcy w trybie negocjacji z jednym wykonawcą. Usługa rozliczana jest na podstawie rachunku/ faktury.

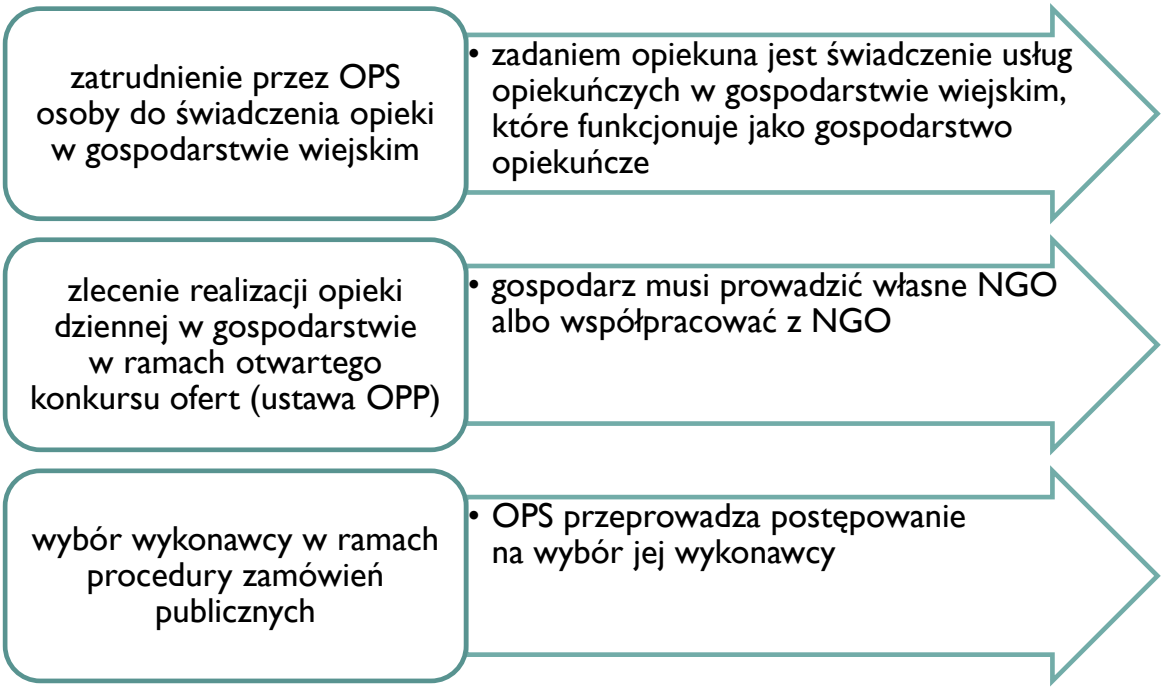

Wykres 5. Sposoby przekazywania środków finansowych

Do każdej z tych metod zostanie opracowana procedura wraz z pełną dokumentacją, która będzie dołączona do Modelu. Będzie to w szczególności dokumentacja z przebiegu procedury wraz z projektem umowy. Podmioty zlecające opiekę będą musiały uwzględniać także własne wewnętrzne regulaminy udzielania zamówień publicznych.

Ważnym zadaniem OPS jest także czuwanie nad rekrutacją uczestników gospodarstw. Bezpośrednio za to zadanie odpowiedzialne są OPS-y, które kontraktują usługi gospodarstwa – uzasadnienie tego mechanizmu zostało opisane w części dotyczącej współpracy z samorządem (rekrutacja). OPS jest odpowiedzialny za przygotowanie wytycznych w zakresie rekrutacji oraz monitorowanie ich stosowania, w celu zabezpieczenia realizacji przyjętych

wskaźników produktu. Te wytyczne zostaną wypracowane w trakcie projektu i dołączone do ostatecznej wersji Modelu.

KOSZTY ZWIĄZANE Z FUNKCJONOWANIEM GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH

Poniżej przedstawione koszty związane z funkcjonowaniem gospodarstw opiekuńczych.

Wykres 6. Przykładowe koszty funkcjonowania gospodarstwa opiekuńczego

JAKIE KOSZTY POWINNY BYĆ FINANSOWANE? Wszystkie koszty związane z świadczeniem usług opiekuńczych w gospodarstwach zostały przedstawione w ujęciu tabelarycznym, analogicznie jak we wnioskach aplikujących o dofinansowanie projektu.

Takie ujęcie pozwoli na uporządkowanie i przeanalizowanie wszystkich kosztów towarzyszących w trakcie powoływania gospodarstw, rekrutacji zarówno kadry i uczestników oraz innych kosztów związanych z ich funkcjonowaniem.

PONIŻEJ PRZEDSTAWIONO KOSZTY:

I. pojedynczego gospodarstwa,
II. systemu tworzenia gospodarstw opiekuńczych na terenach wiejskich.

W tej części zostały przedstawione wszystkie koszty, które są niezbędne do powołania gospodarstw opiekuńczych. Przedstawiony budżet jest skonstruowany pod pilotażowy projekt „Zielone gospodarstwa opiekuńcze", którego realizacja zacznie się w ostatnim kwartale 2021 roku. Na budżet składają się wszystkie koszty, które związane są z wdrożeniem systemu powoływania gospodarstw opiekuńczych na terenach wiejskich, ich funkcjonowania i co najważniejsze zapewnienia ich finansowania ze środków budżetu gminy. W tym celu ujęto wszystkie koszty związane z nawiązaniem współpracy pomiędzy gminą a mieszkańcami wsi, dostosowaniem gospodarstw do świadczenia usług, przygotowaniem kadry, wypracowaniem procedur do zlecania usług (gmina – gospodarstwo) oraz wszelkie inne koszty usług, które są niezbędne w codziennym funkcjonowaniu gospodarstwa, jak również te, które warto ująć jako dodatkowe usługi/zajęcia w gospodarstwie, które urozmaicą pobyt podopiecznym.

Podjęte działania, które mają odzwierciedlenie w postaci kosztów jednostkowych, przyczynią się do wypracowania ścieżki współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie innowacyjnych usług społecznych na terenach wiejskich pomiędzy JST i jednostkami doradztwa rolniczego a mieszkańcami wsi.

Koszty składające się na jedno gospodarstwo opiekuńcze

Tabela 1 Wynagrodzenie opiekuna

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
I.	Wynagrodzenie opiekuna	5 000,00

Uzasadnienie:

Niezależnie od formy gospodarstwa, na stanowisko opiekuna powinna zostać zatrudniona jedna osoba na umowę o pracę na cały etat co wyniesie 5 000,00 zł (1 etat) /miesiąc. Zaplanowano także, raz w roku po jednym tygodniu przerwy, by umożliwić właścicielowi infrastruktury przeprowadzenie działań modernizacyjnych/remontu. Opiekunami będą mogły być osoby, które ukończyły kurs opiekuna i/lub mają kwalifikacje zawodowe i/lub doświadczenie w opiece.

Tabela 2 Wynagrodzenia opiekuna/zastępstwo

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
II.	Wynagrodzenie opiekuna wsparcie/zastępstwo opiekuna	900,00

Uzasadnienie:

Osoby zaangażowane na podstawie umów zlecenia, skalkulowano: umowa zlecenia za gotowość oraz zastępstwo w razie konieczności (choroby, krótkiego wyjazdu w ciągu dnia) 900,00 zł/1 os., na miesiąc.

Liczba opiekunów i wymiar ich zaangażowania będzie dobierany na etapie realizacji. Opiekunami na zastępstwo będą mogły być osoby, które ukończyły kurs opiekuna i/lub mają kwalifikacje zawodowe i/lub doświadczenie w opiece.

Tabela 3 Koszt transportu

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
III.	Dowóz podopiecznych	3 000,00

Uzasadnienie:

Za dowóz podopiecznych do miejsca świadczenia usług opiekuńczych odpowiada gmina / OPS i takie rozwiązanie rekomendujemy. To gmina / OPS organizuje transport. Posiada własny środek transportu dostosowany do przewożenia ON oraz kierowcę na etacie.

Koszt transportu 8 osób zamieszkujących teren gminy, w której położone jest gospodarstwo oszacowano średnio na kwotę ok. 3 000, 00 zł na miesiąc.

Możliwe i dopuszczalne są inne formy transportu:

- podopieczni będą sami docierać na miejsce świadczenia usług opiekuńczych, mogą być również dowożeni przez członków rodziny;

- w przypadku osób, które nie będą miały możliwości dotarcia samemu do gospodarstwa opiekuńczego, opiekun zapewni dowóz podopiecznego;
- opiekun gospodarstwa /zastępca opiekuna /asystent może dowozić podopiecznych pod warunkiem posiadania uprawnień do przewożenia osób trzecich (badanie kierowców – psychotesty).
Za tę usługę płacone będzie ryczałtem średnio miesięcznie 3000,00 zł / gospodarstwo.

Tabela 4 Organizacja wyżywienia

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
IV.	Organizacja wyżywienia dla podopiecznych	5040,00 zł

Uzasadnienie:

Rekomendowane formy wyżywienia to wspólne przygotowywanie posiłków.

Stawka żywieniowa 30 zł/ 1 osobę/dobę

8x30 zł = 240 zł / 1 gospodarstwo/ 1 dzień

Średnio: 21 dni roboczych w miesiącu: 21x 240,00 zł = 5040,00 zł

Zasady realizacji przedstawiono w rozdziale II.

Tabela 5 Wynajem infrastruktury

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
V.	Wynajem infrastruktury gospodarstw	2 400,00

Uzasadnienie:

Koszty lokalowe: media, woda, ogrzewanie – 300 zł osobę x 8 osób = 2 400,00 zł na miesiąc.

W ramach projektu zaplanowane jest powołanie 3 gospodarstw opiekuńczych, koszt skalkulowano (na podstawie wstępnego rozeznania rynku, rozmów z potencjalnymi gospodarstwami, które będą uczestniczyć w projekcie, pracownikami gmin/ OPS-ów oraz bazowano na doświadczeniu wnioskodawcy z woj. kujawsko - pomorskiego) średnio 2 400,00 zł/miesiąc.

Założono, że każde gospodarstwo musi zapewnić minimum: 1 pomieszczenie pełniące funkcję pokoju dziennego (wyposażone w stół, krzesła itp.), 1 pokój przeznaczony do odpoczynku i indywidualnych rozmów (z miejscem do leżenia i miejscami do siedzenia), 1 toaletę i 1 łazienkę z umywalką i prysznicem/wanną (te pomieszczenia mogą być połączone), 1 kuchnię/aneks kuchenny, miejsce do przebywania na świeżym powietrzu i swobodny dostęp do budynku.

Wymagania odnośnie infrastruktury odpowiadają założonej liczebności grup korzystających z gospodarstwa opiekuńczego, tj. ok. 8 osób.

Koszt najmu obejmuje: wynajem pomieszczeń w budynku, zapewnienie mediów (ogrzewanie, woda, prąd, wywóz odpadów komunalnych), zapewnienie miejsca na świeżym powietrzu

(np. taras, altana), środki podstawowej higieny tj. mydło oraz środki ochrony osobistej np. płyn do dezynfekcji rąk oraz dostęp do całej infrastruktury gospodarstwa rolnego.

Tabela 6 Ubezpieczenie

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
VI.	Koszt ubezpieczeń NNW	385,00 zł
Uzasadnienie: **Koszt ubezpieczenia grupowego od następstw nieszczęśliwych wypadków dla podopiecznych (8), opiekunów (1), zastępców (1), wolontariuszy (1). Skalkulowano dla 11 osób.** **Koszt na 1 os. 35 zł/os. Kwota: 385 zł/miesiąc.**		

Tabela 7 Zakup gier

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/rok
VII.	Gry	500,00
Uzasadnienie: **Gry – 500 zł / rok, w przeliczeniu na miesiąc to koszt ok. 42 zł** **Zakup gier służy wspomaganiu procesów poznawczych, które ulegają degradacji w procesie starzenia się. Dzięki grom podopieczni będą ćwiczyć uwagę, spostrzegawczość, pamięć i funkcje intelektualne mózgu, jak również urozmaicą czas spędzany w gospodarstwie opiekuńczym i rozwiną kontakty w grupie. Zaplanowano zakup kilku różnych gier dla każdego gospodarstwa, przy czym założono, że mogą być zakupywane różne gry, w zależności od indywidualnych potrzeb i upodobań podopiecznych. Skalkulowano np.: szachy 55 zł, memory 2 rodzaje x 30 zł, scrabble 100 zł, jenga 60 zł, zestaw do petanki 100 zł, dobble 60 zł, warcaby 25 zł, 2 talie kart z powiększonymi indeksami 40 zł, w sumie 500 zł. Zależnie od potrzeb mogą być kupowane inne gry: chińczyk, młynek, bierki, darty itp.**		

Tabela 8 Dodatkowe warsztaty

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
VIII.	Nowoczesne komunikatory dla osób starszych - koszty warsztatów	300,00
Uzasadnienie: **Warsztaty z zakresu korzystania z nowoczesnych komunikatorów. W zależności od potrzeb grupy i ich chęci, w każdym miesiącu zostanie zorganizowane 1 spotkania po 1,5 godz. dydaktycznej, tj. 1 godz. - koszt 200 zł brutto, 1 spotkania x po 1,5 h tj. 300 zł/miesiąc.** **Warsztaty zostaną zorganizowane przez informatyka/osobę posiadającą kwalifikacje i umiejętność w prowadzeniu zajęć dla osób starszych. Na potrzeby warsztatów zostanie zawarta umowa cywilno-prawna.**		

O ile grupa będzie miała inne potrzeby, wówczas kwota ta zostanie przeznaczona na ich zorganizowanie.

Tabela 9 Koszt materiałów do zajęć

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na gospodarstwo/miesiąc
IX.	Materiały do zajęć	180,00

Uzasadnienie:

Zaplanowano zakup materiałów i drobnych narzędzi do przeprowadzania zajęć manualnych tzw. arteterapii które pomogą usprawnić koordynację wzrokowo-ruchową (robótki ręczne, zajęcia plastyczne, muzyczne, prowadzenie kroniki gospodarstwa), pobudzą zainteresowania i zagospodarują czas wolny. Rodzaje materiałów/narzędzi będą ustalane w zależności od potrzeb i zainteresowań podopiecznych, np. nożyczki, papier, klej, materiały tekstylne, włóczki, szydełka, druty, kronika.

Przykładowe kalkulacje kosztów związanych z zajęciami dla 8 osób (bez uwzględnienia kosztów narzędzi, które mogą być dalej wykorzystywane): bombki ze wstążek: 10 bombek styropianowych 16 zł, 5 opakowań szpilek 10 zł, 5 wstążek satynowych 25 zł,

razem 51 zł + narzędzia (nożyczki, naparstki);

jajka zdobione cekinami: 10 jajek styropianowych 10 zł, 3 op. szpilek 6 zł, 10 op. cekinów 10 zł, razem 26 zł + narzędzia (naparstki);

Ozdoby szydełkowe (serwetki, aniołki itp.): 5 motków kordonka 25 zł + narzędzia (nożyczki, szydełka).

Kwiaty z bibuły: 5 krepin marszczonych 6,50 zł + narzędzia (nożyczki), ewentualnie klej. Uwzględniając, że podopieczni korzystają z opieki średnio przez 21 dni w miesiącu, praktycznie codziennie mogą realizować zajęcia związane z rozwiązywaniem zadań i kolorowankami, a kilkukrotnie zajęcia rękodzielnicze.

W zależności od zainteresowań podopiecznych zakup materiałów będzie dokonywany po wcześniejszym ustaleniu z grupą, uwzględnione będą potrzeby kobiet i mężczyzn.

Miesięczny koszt materiałów do zajęć skalkulowano na 180,00 zł/m-c.

PODSUMOWANIE KOSZTÓW

Poniżej zostały przedstawione koszty świadczenia usług opiekuńczych w przeliczeniu na jedno gospodarstwo. Przedstawione kwoty zostały wyliczone na podstawie min. obiektywnych wymagań, niezbędnych do wprowadzenia i realizacji w ramach funkcjonowania modelu. Szczegółowe dane prezentuje tabela nr 10.

Tabela 10 Koszt usługi w gospodarstwie

Koszt usługi opiekuńczej w gospodarstwie opiekuńczym		
Roczny koszt gospodarstwa	Koszt miesięczny gospodarstwa	Koszt jednego uczestnika w przeliczeniu na miesiąc
206 964,00 zł	**17 247,00 zł**	**2 155,88 zł**

Koszty związane z system tworzenia gospodarstw opiekuńczych na terenach wiejskich w województwie lubuskim" realizowany będzie w partnerstwie

Projekt „ Zielone gospodarstwa opiekuńcze" realizowany będzie przez trzy jednostki:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze (ROPS) - Lider projektu

Gmina Trzciel/ Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzcielu – Partner I

Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Kalsku (ODR) – Partner II

stąd w poniżej tabeli znalazły się kolumny z zaznaczeniem czyj jest to koszt, kto jest odpowiedzialny za jego realizację oraz dodatkowe informacje.

Wszystkie koszty przedstawione poniżej, finansowane będą w ramach projektu pozakonkursowego. Po jego zakończeniu będą one przypisane do ROPS, Gminy/OPS lub ODR. Nie oznacza to więc, że będą one obowiązywać w całości, o tym, które koszty są niezbędne i powinny być kontynuowane odpowiedzieć ma pilotażowy projekt.

Poniższe kwoty zostały przedstawione w systemie rocznym.

Tabela 11 Wybór JST

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt ROPS	Dodatkowe informacje
Wybór JST			
I.	Wybór JST zlecających usługi społeczne w gospodarstwach wiejskich	Koszt ROPS	
Uzasadnienie: **W pierwszej kolejności musi nastąpić jednoczesna identyfikacja JST i gospodarstw, w których wdrożone zostaną innowacyjne usługi społeczne (realizacja przez ROPS, ODR).** **Ważne są spotkania z przedstawicielami JST i JPS, które zainicjują współpracę pomiędzy nimi a mieszkańcami wsi wytypowanymi do realizacji zadań z zakresu opieki. Na etapie rekrutacji zostanie podpisane porozumienie, w którym gminy zobowiążą się do kierowania osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu do powstałych gospodarstw opiekuńczych, a właściciele gospodarstw w podpisanym porozumieniu zapewnią, że będą świadczyć usługi opiekuńcze na rzecz tych osób. Porozumienie zobowiązuje do finansowania usług w gospodarstwach wiejskich.**			

Tabela 12 Wybór gospodarstw wiejskich do świadczenia usług społecznych

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy	Dodatkowe informacje
Wybór gospodarstw wiejskich do świadczenia usług społecznych			
II.	Wybór gospodarstw wiejskich do świadczenia usług społecznych	Koszt własny gminy / Ośrodka Pomocy Społecznej	Na etapie realizowanego projektu, koszt w ramach projektu
Uzasadnienie: **W drugiej kolejności musi nastąpić identyfikacja gospodarstw, w których wdrożone zostaną innowacyjne usługi społeczne (realizacja przez ROPS, ODR i OPS).** **Wybór gospodarstw wiejskich do świadczenia usług opiekuńczych spoczywa na gminie / Ośrodku Pomocy Społecznej. W tym celu rekomendowane jest powołanie zespołu, w skład którego wejdą pracownicy Ośrodka Doradztwa Rolniczego oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze (inspektor nadzoru budowalnego). Zadaniem zespołu jest ocena potencjału zgłoszonych gospodarstw do prowadzenia działalności opiekuńczej, ocena zasobów lokalowych, otoczenia, a także zasobów ludzkich.** **Wymagania dotyczące infrastruktury zostały opisane w rozdziale II.** **Właściwa identyfikacja gospodarstw wiejskich posiadających potencjał do świadczenia usług opiekuńczych ułatwiać będzie współpraca pomiędzy Ośrodkami Pomocy Społecznej a Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego. ODR będzie prowadził akcje szkoleniowe i informacyjne dla mieszkańców wsi. Doradcy rolniczy będą mogli pośredniczyć w kontaktach pomiędzy OPS-ami a rolnikami i mieszkańcami wsi. W wielu przypadkach będą oni mogli udzielić wsparcia OPS-om w nawiązaniu współpracy z potencjalnymi gospodarstwami opiekuńczymi.** **W celu wyłonienia gospodarstw wiejskich do świadczenia usług społecznych, zakłada się odwiedzenie zgłoszonych/zainteresowanych gospodarstw. W tym celu Komisja złożona z przedstawicieli gminy, OPS, ODR, ROPS oceni potencjał zgłoszonych gospodarstw.**		

Tabela 13 Koszty dostosowania gospodarstw

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednorazowy na na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
III.	**Koszty dostosowania gospodarstw**	30 000,00	Na etapie realizowanego projektu, koszt w ramach projektu, w przypadku jego braku środki PFRON lub własne gospodarstwa
Uzasadnienie: **Dostosowanie gospodarstw ma na celu stworzenie jak najlepszych warunków dla ich uczestników.** **Prace, czy zakupy niezbędne do realizacji tego celu są możliwe przez cały okres trwania projektu i uzależnione od potrzeb uczestników zajęć. Mogą to być np. podjazdy dla osób niepełnosprawnych, zakup sprzętu czy dostosowanie pomieszczeń pod potrzeby osób przebywających w gospodarstwach.** **Koszt dostosowania gospodarstw do świadczenia usług opiekuńczych na etapie realizowanego projektu może być finansowany z jego budżetu, natomiast w przypadku braku finansów na ten cel można skorzystać z dofinansowania ze środków PFRON.**			

Tabela 14 Wybór opiekunów do świadczenia usług

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednorazowy na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
Wybór opiekunów do świadczenia usług społecznych			
IV.	Kurs na opiekuna osoby starszej, w tym osoby niepełnosprawnej	Koszt kursu to: - 800,00 zł / 1 osobę **lub** - 1600,00 zł / 2 osoby w zależności od potrzeb	Jego finansowanie uzależnione od formy działalności – opis poniżej
Uzasadnienie: **W zależności od formy działalności oraz kompetencji osób mających sprawować opiekę, kurs na opiekuna może być finansowany:** **- przez gminę/OPS, gdy ośrodek podpisuje umowę z właścicielem gospodarstwa bądź członkiem jego rodziny;** **- w przypadku działalności gospodarczej i braku właściwej kadry jest to koszt firmy.** **Osoby zaangażowane do pełnienia funkcji opiekunów oraz wolontariusze, którzy odgrywać będą rolę asystentów zostaną zrekrutowani pod kątem predyspozycji i motywacji do sprawowania opieki nad osobami niesamodzielnymi i prowadzenia jej w oparciu o gospodarstwo rolne. Osoby, które nie posiadają kompetencji do wykonywania pracy opiekuna lub doświadczenia zawodowego w tym zakresie, także wolontariusze, wezmą udział w kursie na opiekuna osoby starszej, w tym niepełnosprawnej oraz o ile będzie taka potrzeba w kursie na asystenta (AOON).** **Rekomendowane jest przeszkolenie większej liczby kandydatów na opiekunów na wypadek rezygnacji jednej lub więcej osób. Kurs powinien objąć min. 80 godzin zajęć.** **W ramach projektu zaplanowano zakupienie kompleksowej usługi przeprowadzenia kursu dla opiekuna osoby starszej, w tym niepełnosprawnej, obejmującego:**			

przeprowadzenie zajęć teoretycznych w liczbie przynajmniej 37 godz. lekcyjnych, przeprowadzenie zajęć praktycznych w liczbie przynajmniej 43 godz., zapewnienie poczęstunku kawowego i obiadów dla uczestników każdego dnia zajęć teoretycznych, zapewnienie uczestnikom wymaganej odzieży ochronnej i innych środków ochrony osobistej na zajęcia praktyczne, zapewnienia właściwej infrastruktury do przeprowadzenia zajęć teoretycznych i praktycznych (pomieszczenia ogrzewane, oświetlone itp.), zapewnienie materiałów szkoleniowych i pomocy dydaktycznych dla uczestników, przeprowadzenie egzaminu i wydanie zaświadczeń.

Realizacja kursu zostanie zakupiona jako kompleksowa usługa, przy czym kurs ze względu na różne położenie gospodarstw i miejsc zamieszkania uczestników może być realizowany w kilku lokalizacjach. Projekt przewiduje realizację podniesienia, nabycia lub uzupełnienia wiedzy lub umiejętności, czego efektem będzie nabycie kompetencji przez absolwentów kursu. Uzyskanie kompetencji będzie każdorazowo weryfikowane poprzez przeprowadzenie odpowiedniego ich sprawdzenia (np. w formie egzaminu).

Tabela 15 Koszty szkolenia/spotkania

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na 1 os.	Dodatkowe informacje
Szkolenia/spotkania			
V.	Szkolenie/spotkanie dla opiekunów	**Koszt ROPS**	Na etapie realizowanego projektu, koszt w ramach projektu

Uzasadnienie:

Dwudniowe szkolenia dla opiekunów – 1 spotkanie dla ok. 20 uczestników, czas trwania: ok. 15 godzin dydaktycznych.

Po rozpoczęciu świadczenia usług w gospodarstwach realizowane będą okresowe szkolenia opiekunów (realizacja przez ODR, OPS). Podjęte zostaną także działania na rzecz wzmocnienia stworzonej sieci współpracy i upowszechniania opracowanego modelu wdrażania usług społecznych w gospodarstwach wiejskich.

W pierwszej kolejności przeprowadzone zostanie spotkanie dla doradców rolniczych, którzy następnie dzięki swoimi kontaktom pomogą zrekrutować mieszkańców wsi zainteresowanych wprowadzeniem usług społecznych w swoich gospodarstwach. Trzecie w kolejności będzie spotkanie z przedstawicielami JST i JOPS, które zainicjuje współpracę pomiędzy nimi a mieszkańcami wsi wytypowanymi do realizacji opieki.

Osoby zaangażowane do pełnienia funkcji opiekunów oraz wolontariusze, którzy pełnić będą funkcje asystentów będą zrekrutowani pod kątem predyspozycji i motywacji do sprawowania opieki nad osobami niesamodzielnymi i prowadzenia jej w oparciu o gospodarstwo rolne. Osoby, które nie posiadają kompetencji do wykonywania pracy opiekuna lub doświadczenia zawodowego w tym zakresie, także wolontariusze, w ramach projektu wezmą udział w kursie na opiekuna osoby starszej.

Ewaluacja efektów szkoleń przeprowadzonych przez ROPS pozwoli komisji rekrutacyjnej powołanej w ramach inicjowania i wzmacniania współpracy w zakresie tworzenia gospodarstw opiekuńczych na ostateczne wytypowanie gospodarstw i osób, które w ich ramach będą pełnić funkcję opiekunów. Wstępne szkolenie z zakresu opieki nad osobami niesamodzielnymi nie tylko pozwoli na podniesienie kompetencji przyszłych opiekunów, ale będzie także odgrywać rolę selekcyjną. Przed przystąpieniem do realizacji usług społecznych w gospodarstwach konieczne jest upewnienie się, że opiekunowie są w pełni zaznajomieni ze specyfiką pracy, którą będą świadczyć. Z tego względu wskazane będzie by do udziału w tym szkoleniu zakwalifikować

w miarę możliwości większą liczbę osób, która zabezpieczy ciągłą realizację usługi w przypadku ewentualnej rezygnacji niektórych uczestników. Osoby te następnie zostaną przeszkolone w zakresie rolnictwa społecznego przez ODR.

W szkoleniu z zakresu rolnictwa społecznego weźmie udział przynajmniej około 10 osób wskazanych jako potencjalni opiekunowie, w co najmniej 3 gospodarstwach. Osoby te będą mogły pełnić rolę opiekuna, zastępcy opiekuna lub wolontariusza w utworzonym gospodarstwie. Szkolenie zapewni praktyczną wiedzę w zakresie świadczenia usług społecznych, w tym opieki na bazie zasobów gospodarstwa wiejskiego (w programie m.in. hortiterapia, tworzenie zindywidualizowanych planów działania, organizacja zajęć na świeżym powietrzu, wykorzystanie zwierząt w terapii). Istotnym elementem szkolenia będzie także przekazanie umiejętności oraz narzędzi do tworzenia programów działania gospodarstw opiekuńczych angażujących członków rodzin ON. Wykorzystane zostaną w tym zakresie scenariusze agrotreningów, (zadanie ROPS, ODR).

Na szkolenie zostaną zabezpieczone poniższe kategorie środków.

Ekspert oraz zapewnienie bazy szkoleniowo- hotelowej wraz z wyżywieniem na która złoży się:

- zapewnienie noclegu dla uczestników/uczestniczek - 1 nocleg x 10 uczestników/uczestniczek

- wyżywienie podczas szkolenia - 2 dni x 10 uczestników/uczestniczek:

- zapewnienie noclegów dla eksperta/ wykładowcy – 1 nocleg x 1 osoba

- wyżywienie dla eksperta/wykładowcy - 2 dni x 1 osoba

- sala warsztatowa z projektorem multimedialnym i flipchartem - 2 dni

Tabela 16 Koszty organizacji spotkań dla opiekunów

Organizacja usług społecznych w wytypowanych gospodarstwach wiejskich			
L.P.	**Nazwa kosztu**	**Koszt roczny na 1 gospodarstwo**	**Dodatkowe informacje**
VI.	Organizacja spotkań dla opiekunów	1 800,00	Na etapie realizowanego projektu, koszt w ramach projektu. Po zakończeniu projektu koszt OPS lub ROPS

Uzasadnienie:

Organizacja spotkań dla opiekunów i ich zastępców oraz wolontariuszy - (2 spotkania - 2021 r. dla ok. 10 osób).

Czas spotkania ok. 5h dydaktycznych.

Na potrzeby spotkania zostanie zapewniona sala wraz z poczęstunkiem.

Sala i poczęstunek, koszt 1 spotkania to 900 zł.

Zostaną zorganizowane dwa spotkania, prowadzone przez pracowników OPS.

Pierwsze z nich będzie miało charakter organizacyjny, zostaną omówione formy współpracy, komunikacji itp. Zaprezentowane zostaną także zróżnicowane formy spędzania wolnego czasu, komunikowania się z osobami starszymi, omówione będą podstawowe zasady żywienia osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych, wsparcie w utrzymaniu sprawności fizycznej osób starszych i niepełnosprawnych, aktywności wskazane dla osób starszych i in. W spotkaniu udział wezmą także opiekunka środowiskowa, przedstawiciel straży pożarnej, policjant i inni.

Tabela 17 Wynagrodzenia opiekunów

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
VII.	Wynagrodzenie opiekunów	60 000,00	Koszt Gminy/OPS
Uzasadnienie: **Niezależnie od formy gospodarstwa, na stanowisko opiekuna powinna zostać zatrudniona jedna osoba na umowę o pracę na cały etat co wyniesie 5 000,00 zł (1 etat) /miesiąc. Zaplanowano także raz w roku po jednym tygodniu przerwy by umożliwić właścicielowi infrastruktury przeprowadzenie działań modernizacyjnych/remontu. Opiekunami będą mogły być osoby, które ukończyły kurs opiekuna i/lub mają kwalifikacje zawodowe i/lub doświadczenie w opiece.**			

Tabela 18 Koszty wynagrodzenia opiekunów/zastępstwo

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
VIII.	Koszty wynagrodzenia opiekunów wsparcie/zastępstwo opiekunów	10 800,00	Koszt Gminy/OPS
Uzasadnienie: **Koszty wynagrodzenia opiekunów, wsparcie/zastępstwo opiekunów.** **Osoby zaangażowane na podstawie umów zlecenia, skalkulowano: umowa zlecenia za gotowość oraz zastępstwo w razie konieczności (choroby, krótkiego wyjazdu w ciągu dnia) 900,00 zł/1 os., na miesiąc.** **Liczba opiekunów i wymiar ich zaangażowania będzie dobierany na etapie realizacji. Opiekunami na zastępstwo będą mogły być osoby, które ukończyły kurs opiekuna i/lub mają kwalifikacje zawodowe i/lub doświadczenie w opiece.**			

Tabela 19 Koszty transportu

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
IX.	Koszty dowozu podopiecznych	36 000,00	**Koszt Gminy/OPS**
Uzasadnienie: **Za dowóz podopiecznych do miejsca świadczenia usług opiekuńczych odpowiada gmina / OPS i takie rozwiązanie rekomendujemy. To gmina / OPS organizuje transport. Posiada własny środek transportu dostosowany do przewożenia ON oraz kierowcę na etacie.** **Koszt transportu 8 osób zamieszkujących teren gminy, w której położone jest gospodarstwo oszacowano średnio na kwotę ok. 3 000, 00 zł na miesiąc.** **Możliwe i dopuszczalne są inne formy transportu:** **- podopieczni będą sami docierać na miejsce świadczenia usług opiekuńczych, mogą być również dowożeni przez członków rodziny,** **- w przypadku osób, które nie będą miały możliwości dotarcia samemu do gospodarstwa opiekuńczego, opiekun zapewni dowóz podopiecznego,** **- opiekun gospodarstwa / zastępca opiekuna / asystent może dowozić podopiecznych pod warunkiem posiadania uprawnień do przewożenia osób trzecich (badanie kierowców – psychotesty).** **Za tę usługę płacone będzie ryczałtem średnio miesięcznie 3000,00 zł / gospodarstwo.**			

Tabela 20 Organizacja wyżywienia

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
X.	Organizacja wyżywienia dla podopiecznych	60 480,00	**Koszt Gminy/OPS**
Uzasadnienie: **Rekomendowane formy wyżywienia to wspólne przygotowywanie posiłków.** **Stawka żywieniowa 30 zł/ 1 osobę/dobę** **8x30 zł = 240 zł / 1 gospodarstwo/ 1 dzień** **Średnio: 21 dni roboczych w miesiącu: 21x 240,00 zł = 5040,00 zł** **Zasady realizacji przedstawiono w rozdziale II.**			

Tabela 21 Wynajem infrastruktury

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
XI.	Wynajem infrastruktury gospodarstw	28 800,00	Koszt Gminy/OPS

Uzasadnienie:

Koszty lokalowe – media, woda, ogrzewanie – 300 zł osobę x 8 osób = 2 400,00 zł na miesiąc.

W ramach projektu zaplanowane jest funkcjonowanie 8 gospodarstw opiekuńczych, skalkulowano (na podstawie wstępnego rozeznania rynku, rozmów z potencjalnymi gospodarstwami, które będą uczestniczyć w projekcie oraz z doświadczenia wnioskodawcy z kujawsko - pomorskiego) średnio 2 400,00 zł/miesiąc.

Założono, że każde gospodarstwo musi zapewnić minimum: 1 pomieszczenie pełniące funkcję pokoju dziennego pobytu (wyposażone w stół, krzesła itp.), 1 pokój przeznaczony do odpoczynku i indywidualnych rozmów (z miejscem do leżenia i miejscami do siedzenia), 1 toaletę i 1 łazienkę z umywalką i prysznicem/wanną (te pomieszczenia mogą być połączone), 1 kuchnię/aneks kuchenny, miejsce do przebywania na świeżym powietrzu i swobodny dostęp do budynku.

Wymagania odnośnie infrastruktury odpowiadają założonej liczebności grup korzystających z gospodarstwa opiekuńczego, tj. ok. 8 osób.

Koszt najmu obejmuje: wynajem pomieszczeń w budynku, zapewnienie mediów (ogrzewanie, woda, prąd); zapewnienie miejsca na świeżym powietrzu (np. taras, altana); dostęp do całej infrastruktury gospodarstwa rolnego.

Tabela 22 Koszty ubezpieczenia

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
XII.	Koszty ubezpieczeń NNW	4 620,00	

Uzasadnienie:

Koszty ubezpieczeń NNW.
Koszt ubezpieczenia grupowego od następstw nieszczęśliwych wypadków dla podopiecznych (8), opiekunów (1), zastępców (1), wolontariuszy (1). Skalkulowano dla 11 osób.
Koszt na 1 os. 35 zł/os Kwota 385 zł/miesiąc.

Tabela 23 Koszt zakupu gier

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
XIII.	Gry	500,00	Koszt gospodarstwa

Uzasadnienie:

Gry – 500 zł / rok, średnio ok 42 zł /miesiąc
Zakup gier służy wspomaganiu procesów poznawczych, które ulegają degradacji w procesie starzenia się. Dzięki grom podopieczni będą ćwiczyć uwagę, spostrzegawczość, pamięć i funkcje intelektualne mózgu, jak również urozmaicą czas spędzany w gospodarstwie opiekuńczym i rozwiną kontakty w grupie. Zaplanowano zakup kilku różnych gier dla każdego gospodarstwa, przy czym założono, że mogą być zakupywane różne gry, w zależności od indywidualnych potrzeb i upodobań podopiecznych. Skalkulowano np.: szachy 55 zł, memory 2 rodzaje x 30 zł, scrabble 100 zł, jenga 60 zł, zestaw do petanki 100 zł, dobble 60 zł, warcaby 25 zł, 2 talie kart z powiększonymi indeksami 40 zł, w sumie 500 zł. Zależnie od potrzeb mogą być kupowane inne gry: chińczyk, młynek, bakgammon, bierki, darty itp.

Tabela 24 Koszt dodatkowych warsztatów

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
XIV.	Nowoczesne komunikatory dla osób starszych - koszty warsztatów	3 600,00	

Uzasadnienie:

Warsztaty z zakresu korzystania z nowoczesnych komunikatorów.
W zależności od potrzeb grupy i ich chęci, w każdym miesiącu zostanie zorganizowane 1 spotkania po 1,5 godz. dydaktycznej, tj.
1 godz. - koszt 200 zł brutto, 1 spotkania x po 1,5 h tj. 300 zł/miesiąc.
Warsztaty zostaną zorganizowane przez informatyka/osobę posiadającą kwalifikacje i umiejętność w prowadzeniu zajęć dla osób starszych. Na potrzeby warsztatów zostanie zawarta umowa cywilno-prawna. O ile grupa zdecyduje, że warto zorganizować inny warsztat, wówczas zostanie on sfinansowany.

Tabela 25 Koszt wyjazdów integracyjnych

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
XV.	Wyjazdy integracyjne	3 400,00	

Uzasadnienie:

300 zł x 8 uczestników = 2 400 zł. Dodatkowo uwzględniono koszt uczestnictwa w Lubuskim Tygodniu Seniora (koszt transportu – 1000 zł). W przeliczeniu na miesiąc to koszt ok. 35 zł.

Podopieczni w celu urozmaicenia pobytu w gospodarstwie mogą skorzystać z wyjazdów kulturalnych, rekreacyjnych i towarzyskich, np. do muzeum, teatru, kina, zabytkowego parku lub odwiedzenie innego gospodarstwa i jego podopiecznych. W ramach wskazanej pozycji zostałyby sfinansowane koszty związane z przejazdem, ubezpieczeniem, biletami wstępu itp., przy czym ze względu na zapewnienie opieki w wyjeździe uczestniczyłby również opiekun i ewentualnie wolontariusz (pozycja uwzględnia również koszty za personelu sprawującego opiekę, gdy dany koszt jest powiązany z liczebnością grupy, np. bilety wstępu).

Ze względu na dostępność pewnych atrakcji w godzinach odbiegających od standardowych godzin funkcjonowania gospodarstwa (np. wieczorne przedstawienia w teatrze), w dni wyjazdów wsparcie byłoby realizowane w innych godzinach niż standardowo, ale nadal przez 8 godzin dziennie.

Tabela 26 Koszt wypożyczenia sprzętu

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
XVI.	Wypożyczenie sprzętu	2 400,00	

Uzasadnienie:

Wypożyczenie sprzętu jest przewidziane jako wsparcie dla podopiecznych w celu zwiększenia ich samodzielności i umożliwienia pełnego korzystania z zajęć, zwłaszcza osobom mającym znaczne problemy z poruszaniem się. Usługi wypożyczenia sprzętu, obejmujące również koszt jego dowozu do gospodarstwa i montażu, będą realizowane w zależności od potrzeb.
Skalkulowano: 200,00 zł / miesiąc wypożyczenie wózka ortopedycznego i schodołazu dla 1 gospodarstwa.

Tabela 27 Koszt materiałów do zajęć

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
XVII.	Materiały do zajęć	2 160,00	

Uzasadnienie:

W ramach projektu zaplanowany jest zakup materiałów i drobnych narzędzi do przeprowadzania zajęć manualnych tzw. arteterapii które pomogą usprawnić koordynację wzrokowo-ruchową (robótki ręczne, zajęcia plastyczne, muzyczne, prowadzenie kroniki gospodarstwa), pobudzą zainteresowania i zagospodarują czas wolny. Rodzaje materiałów/narzędzi będą ustalane w zależności od potrzeb i zainteresowań podopiecznych, np. nożyczki, papier, klej, materiały tekstylne, włóczki, szydełka, druty, kronika.
Przykładowe kalkulacje kosztów związanych z zajęciami dla 8 osób (bez uwzględnienia kosztów narzędzi, które mogą być dalej wykorzystywane): bombki ze wstążek: 10 bombek styropianowych 16 zł, 5 opakowań szpilek 10 zł, 5 wstążek satynowych 25 zł, razem 51 zł + narzędzia (nożyczki, naparstki); jajka zdobione cekinami: 10 jajek styropianowych 10 zł, 3 op. szpilek 6 zł, 10 op. cekinów 10 zł, razem 26 zł + narzędzia (naparstki); Ozdoby szydełkowe (serwetki, aniołki itp.): 5 motków kordonka 25 zł + narzędzia (nożyczki, szydełka).
Kwiaty z bibuły: 5 krepin marszczonych 6,50 zł + narzędzia (nożyczki), ewentualnie klej. Uwzględniając, że podopieczni korzystają z opieki średnio przez 21 dni w miesiącu, praktycznie codziennie mogą realizować zajęcia związane z rozwiązywaniem zadań i kolorowankami, a kilkukrotnie zajęcia rękodzielnicze.
W zależności od zainteresowań podopiecznych zakup materiałów będzie dokonywany po wcześniejszym ustaleniu z grupą, uwzględnione będą potrzeby kobiet i mężczyzn.
Skalkulowano 180,00 zł/m-c.

Tabela 28 Koszt doradztwa

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt jednostkowy na 1 os.	Dodatkowe informacje
XVIII.	Wsparcie doradcze gospodarstw opiekuńczych	Koszt ODR/ROPS	Na etapie projektu koszt w ramach projektu

Uzasadnienie:

Wprowadzanie usług społecznych w gospodarstwach jest zawsze procesem. Wyniki wcześniej zrealizowanych projektów wskazują, że program pracy gospodarstw świadczących opiekę kształtuje się wraz z jej postępem w czasie i praktycznie zawsze różni się od pierwotnych założeń. Wynika to ze specyfiki opieki w gospodarstwach (wykorzystanie potencjału rolniczego, zmienność pór roku i w związku z tym zmiany w dostępnej infrastrukturze) oraz szczególnej dynamiki grupy, która powstaje w ramach jej świadczenia. Osoby prowadzące gospodarstwa muszą więc wykazywać się elastycznością i ciągle podnosić swoje kompetencje. Potrzebny jest także nadzór nad jakością świadczonej usługi oraz ciągłe wsparcie doradcze.
Zostaną opracowane ankiety badające potrzeby doradcze, które będą co miesiąc wypełniane przez opiekunów. Przeprowadzone zostaną również wywiady grupowe z uczestnikami gospodarstw w pierwszym i 8 miesiącu ich pobytu W 8 miesiącu przeprowadzone zostaną także wywiady z przedstawicielami OPS-ów współpracujących z poszczególnymi gospodarstwami (liczba wywiadów będzie uzależniona od rozmieszczenia gospodarstw). Na podstawie informacji zebranych dzięki ankietom i wywiadom opracowany zostanie po każdym turnusie raport z rekomendacjami w zakresie dalszego wsparcia doradczego oraz określania tematyki 3 szkoleń okresowych dla opiekunów i członków rodzin osób niesamodzielnych. W czasie trwania turnusów przeprowadzone zostaną 2 szkolenia okresowe. Trzecie szkolenie zostanie

zorganizowane po zakończeniu ostatniego turnusu, a jego tematyka będzie skupiać się wokół zagadnień związanych z trwałością projektu. W szkoleniach okresowych, oprócz opiekunów i wolontariuszy weźmie udział także 10 członków rodzin osób niesamodzielnych. Będzie ono powiązane z opracowaniem raportu z rekomendacjami dotyczącymi tego zagadnienia. Na potrzeby jego przygotowania zostaną dodatkowo przeprowadzone wywiady pogłębione z osobami z otoczenia każdego gospodarstwa (co najmniej 8 wywiadów) oraz analiza dokumentów wytworzonych w czasie realizacji projektu.

Tabela 29 Koszt środków ochrony osobistej

L.P.	Nazwa kosztu	Koszt roczny na 1 gospodarstwo	Dodatkowe informacje
I.	Środki ochrony osobistej	2 880,00	
Uzasadnienie: **Środki ochrony osobistej – 30 zł na osobę x 8 osób = 240 zł na miesiąc.**			

PODSUMOWANIE KOSZTÓW

Całkowity koszt usług w gospodarstwie został przedstawiony w tabeli nr 30. Dotyczy on kosztów tworzenia systemu gospodarstw opiekuńczych. Po podsumowaniu miesięczny koszt uczestnictwa jednej osoby w systemie wynosi 2 594,17 zł.

Tabela 30 Koszt usługi w gospodarstwie

Koszt systemu tworzenia gospodarstw opiekuńczych		
Roczny koszt gospodarstwa	Koszt miesięczny gospodarstwa	Koszt jednego uczestnika w przeliczeniu na miesiąc
249 040,00	**20 753,33**	**2 594,17**

WSPÓŁPRACA Z SAMORZĄDEM

Jak już wcześniej pisaliśmy, podstawą Lubuskiego Modelu Innowacyjnych Usług Społecznych na terenach wiejskich jest bardzo dobra współpraca z samorządem.

Są tereny, na których jednostki samorządu terytorialnego coraz aktywniej włączają się w różnorodne działania, na terenach ich gmin i powiatów, widząc duże szanse chociażby w możliwościach aktywizacyjnych oraz integracyjnych społeczności lokalnej. Pierwszym i najważniejszym elementem potrzebnym do utworzenia na danym obszarze gospodarstwa opiekuńczego jest zrozumienie idei i otwartość ze strony włodarzy. Gospodarstwo będzie prawidłowo funkcjonowało gdy od początku współpraca będzie zdeklarowana i omówiona.

Jak to osiągnąć? należy zacząć od powołania partnerstwa lokalnego.

Partnerstwo lokalne najprościej można zdefiniować jako związek organizacji i instytucji działających wspólnie i mających wspólną misję i wizję, nastawiony na osiągnięcie określonych celów. Należy pamiętać, że takie partnerstwo nie może zostać powołane „na siłę". Tego typu podmiotu „zmuszone" do współpracy nigdy nie staną się prawdziwymi partnerami. Warto je jednak tworzyć. Od dawno wiadomo, że dzięki łączeniu zasobów, doświadczeń i kompetencji działamy skuteczniej, a wspólny głos w danej sprawie jest bardziej słyszalny, co skutkuje bardziej efektywnymi działaniami.

KORZYŚCI Z REALIZACJI MODELU

Bardzo ważnym aspektem jest wykorzystanie potencjału wsi / gospodarstwa rolnego do prowadzenia działań o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym i integracyjnym. Istotne jest zapewnienie podopiecznym tego typu zajęć, które będą ich aktywizowały oraz podnosiły ich sprawność. Lubuski Model zakłada, że gospodarstwa opiekuńcze będą powstawać na obszarach wiejskich, co jest nie bez znaczenia, ponieważ przebywanie wśród przyrody, kontakt ze zwierzętami, udział w pracach ogrodowych, polowych sprawia, że uczestnicy czują się przydatni. To z kolei odgrywa istotną rolę w zapewnieniu dobrego samopoczucia i poprawy stanu zdrowia. W naszym modelu ważne jest dążenie do prowadzenia zajęć terapeutycznych

wykorzystujących rolniczy i wiejski potencjał miejsca. Powszechnie wiadomo, że nawet najlepsze instytucjonalne placówki, które świadczą opiekę na wysokim poziomie nie zaspokajają wielu psychologicznych potrzeb człowieka.

Istotne są również usługi opiekuńczo-pielęgnacyjne, które u części osób są zaniedbywane bądź wykonywane w niewystarczający sposób. Korzyść jaką daje gospodarstwo opiekuńcze to także dążenie do odciążenia rodzin i osób z najbliższego otoczenia w podstawowych czynnościach życiowych oraz higienicznych. Podopieczni podczas przebywania w gospodarstwie będą mieli zapewnioną podstawową opiekę uwzględniającą stan zdrowia oraz indywidulane potrzeby i ich możliwości.

Idea tworzenia gospodarstw opiekuńczych, która została przedstawiona w lubuskim Modelu, sprzyja podnoszeniu jakości życia na obszarach wiejskich, co z kolei może przyczynić się do rozwiązywania problemu nierównego dostępu do usług społecznych. Naszym celem jest wskazanie, że w obecnym systemie wsparcia można iść krok dalej i stworzyć jego kolejny element. Należy pamiętać, żeby przy tworzeniu zaplecza usług opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, kierować się potrzebami osób i zasobami społeczności lokalnych, co z kolei sprzyja budowaniu kapitału społecznego i aktywizacji społeczności na obszarach wiejskich. Ważnym aspektem jest także wsparcie rodzin z obszarów wiejskich, przeciwdziałanie migracji oraz podtrzymywanie tradycji czyli tzw. rodzinnych gospodarstw rolnych, które mogą rozszerzyć swoją działalność o nowy profil – opiekuńczy.

Realizując zadania opisane w lubuskim modelu, należy również zwrócić uwagę na niezwykle istotny aspekt – aspekt ekonomiczny.

JAKIE SĄ WIĘC ZALETY FUNKCJONOWANIA ROLNICTWA SPOŁECZNEGO? Ważnych jest tu kilka aspektów, jak zaspokojenie potrzeb indywidualnych, organizacyjnych, czy społeczności lokalnej. Istotne jest tu także budowanie świadomości potrzeb opiekuńczych i sposobów ich realizacji oraz dobrej jakości usług.

Powoływanie gospodarstw opiekuńczych to korzyści nie tylko dla osób, które bezpośrednio mogą korzystać z oferowanych form opieki, to także szansa na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, przyczyniającej się do tworzenia miejsc pracy. To również możliwość stworzenia nowej funkcji dla gospodarstwa bez konieczności inwestowania w kosztowne technologie usprawniające produkcję rolną, czyli poszerzenie i zróżnicowanie działalności rolników, co z kolei może przyczyniać się do wzrostu ich dochodów. Należy podkreślić,

że wykorzystanie potencjału i zasobów wiejskich do celów społecznych i ekonomicznych zdecydowanie może poprawić wizerunek rolnictwa oraz atrakcyjność obszarów wiejskich.

Na zakończenie warto podkreślić na jakie korzyści z realizacji modelu może liczyć gmina/samorząd, która włączy się w realizację działań. Pierwszą korzyścią, która od razu nasuwa się kiedy myślimy o zielonej opiece to wzbogacenie dostępnego katalogu usług, co z kolei wiąże się z oszczędnościami w budżetach samorządów. W pewnym sensie jest to alternatywa dla ponoszenia przez gminy kosztów związanych z utrzymaniem osób w DPS ach, czy np. zlecania usług na rynek zewnętrzny, więc nie na poziomie lokalnym. Poniższa tabela prezentuje skalę oszczędności samorządów w ramach korzystania z tych nowych, innowacyjnych rozwiązań.

Tabela 31 Zestawienie kosztów w innych instytucjach/ podmiotach sprawujących opiekę

Miesięczny koszt usługi w innych instytucjach/podmiotach całodobowych i dziennych				
DPS	Dzienny Dom Pobytu „VIGOR"	Prywatny Dzienny Dom Pobytu	ŚDŚ	Gospodarstwo opiekuńcze
4 000 - 5 200,00	1 600,00	2 800,00	1 752,00	2 155,88

Po części może również rozwiązać problem braku kadry niezbędnej do świadczenia usług opiekuńczych – często gospodarstwa domowe, w których mieszkają osoby wymagające opieki są od siebie oddalone, co sprawia, że opiekunowie muszą poświęcić dużo czasu na przemieszczenie się. W konsekwencji opieką obejmuje się mniejszą ilość osób.

Samorząd lokalny, który będzie wspierał gospodarstwa opiekuńcze, m.in. poprzez dobrą współpracę z ośrodkiem pomocy społecznej, partycypowanie w kosztach związanych z transportem może zyskać miano społecznie odpowiedzialnej organizacji, który pozwoli budować wizerunek gminy/powiatu zaangażowanego w sprawy mieszkańców i przyjaznego. Społeczność lokalna również korzysta z tych rozwiązań. Rolnictwo społeczne sprzyja tworzeniu sieci współpracy. Na teren wsi wkraczają instytucje, które kupują usługi zdrowotne i społeczne od prywatnych dostawców. Gospodarstwa, które są własnością rolników i są przez nich obsługiwane uzyskują umowy z gminami na prowadzenie działań rehabilitacyjnych i opiekuńczych. Współpraca jest nawiązywana zarówno z osobami fizycznymi, jak i instytucjami, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami oraz podmiotami ekonomii

społecznej[12]. Wpływa to na zwiększenie liczby i jakości usług społecznych oferowanych na terenach wiejskich oraz innowacyjność rolników. Upowszechnia także postawy proaktywne i prozdrowotne na wsi oraz zmienia stosunek do seniorów – głównych odbiorców tych usług.

12 Jak osiągnąć efekt synergii? Diagnoza stanu ekonomii społecznej w województwie lubuskim, Bazuń D., Frątczak-Müller J., Kwiatkowski M., Mielczarek-Żejmo A., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze, Zielona Góra 2020.

ANALIZA SWOT

Lubuski model gospodarstwa opiekuńczego, jest kompleksową propozycją innowacji społecznej, która wdrażana będzie w skomplikowanych realiach prawnych, instytucjonalnych, ekonomicznych i społecznych. Propozycja ta musi w optymalny sposób dostosowywać się do zróżnicowanych oczekiwań aktorów działających w tych wymiarach. Na etapie tworzenia modelu problemy wynikające ze złożonego kontekstu jego wdrażania poddane zostały namysłowi. Posłużono się do tego analizą SWOT, która pozwoliła na sprawdzenie w jaki sposób mocne i słabe strony modelu powiązane są z szansami i zagrożeniami wynikającymi z jego otoczenia.

Analiza SWOT przeprowadzona została w czasie spotkania Zespołu Inicjatywnego w dniach 21-22 czerwca 2021. Członkowie zespołu wspólnie stworzyli listę mocnych i słabych stron modelu oraz szans i zagrożeń dla procesu jego wdrażania. Następnie wspólnie udzielono odpowiedzi na następujące pytania:

Czy dana mocna strona pozwoli wykorzystać daną szansę?

Czy dana słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy?

Czy dana mocna strona pozwoli zniwelować dane zagrożenie?

Czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?

Odpowiedzi wyrażane były w formie liczbowej:

Odpowiedź „nie dotyczy" kodowana była jako „0"

Odpowiedź „w umiarkowanym stopniu" kodowana była jako „1"

Odpowiedź „w wysokim stopniu" kodowana była jako „2".

Odpowiedzi ujęte zostały w macierzy a następnie zsumowane, co zobrazowane zostało w drugiej z poniższych tabel. Głównym przedmiotem analizy są sumy uzyskane w kolumnach, które pozwalają na ocenę korzyści wynikających z poszczególnych mocnych stron modelu oraz skali problemów tworzonych przez jego niedoskonałości.

Silne strony lubuskiego modelu gospodarstwa opiekuńczego	**Słabe strony lubuskiego modelu gospodarstwa opiekuńczego**
1. Model zawiera wiele innowacyjnych rozwiązań 2. Opłacalność modelu w porównaniu z usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania 3. Pobyt w gospodarstwach opiekuńczych będzie atrakcyjny dla ich uczestników 4. Model stanowi odpowiedź na zdiagnozowane problemy społeczne województwa 5. Model wykorzystuje potencjał gospodarstw wiejskich 6. Uspołecznienie procesu tworzenia modelu 7. Model dopuszcza zróżnicowane formy organizacyjne gospodarstw opiekuńczych (opisane jako 3 sposoby współpracy OPS-ów z gospodarstwami)	1. Wysoki poziom skomplikowania modelu 2. Działalność opiekuńcza będzie przynosiła umiarkowane dochody osobom prowadzącym gospodarstwa 3. Prowadzenie gospodarstwa będzie wymagało wysokich kompetencji 4. Poprawne wdrożenie modelu jest uzależnione od współpracy wielu instytucji 5. Problem zapewnienia zastępstw dla opiekunów 6. Gospodarstwa mogą być kontrolowane przez wiele instytucji, np. SANEPID, nadzór budowlany, straż pożarną 7. Trudności w dostosowaniu gospodarstwa (kosztochłonność, duże potrzeby i oczekiwania gospodarzy)
Szanse dla rozwoju gospodarstw opiekuńczych w województwie lubuskim	**Zagrożenia dla rozwoju gospodarstw opiekuńczych w województwie lubuskim**
1. Poparcie Zarządu Województwa 2. Współpraca z OPS Trzciel 3. Model wpisuje się w działania województwa na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego 4. Możliwość współpracy z Podmiotami Ekonomii Społecznej 5. Uwzględnienie modelu w wojewódzkich dokumentach strategicznych 6. Prace legislacyjne na poziomie krajowym 7. Rosnąca świadomość potrzeb seniorów	1. Obawa przed zmianami związanymi z wprowadzeniem nowego podmiotu na obszarach wiejskich 2. Trudności ze znalezieniem podmiotów chętnych do współpracy 3. Trudności z dotarciem do beneficjentów ostatecznych 4. Kadencyjność władz samorządowych 5. Konkurencja ze strony innych form wsparcia 6. Zróżnicowanie potrzeb przyszłych uczestników gospodarstw opiekuńczych 7. Nacisk na standaryzację usług w gospodarstwach opiekuńczych

		Silne strony								Słabe strony							
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**Σ**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**Σ**
Szanse	**1**	1	2	0	2	0	2	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0
	2	2	2	1	1	2	2	2	12	0	1	0	2	0	0	0	3
	3	2	2	1	2	1	2	2	12	0	1	0	0	0	0	0	1
	4	1	1	0	2	0	2	2	8	0	1	1	2	0	0	0	4
	5	1	1	1	2	1	2	2	10	0	0	0	0	0	0	0	0
	6	1	1	0	1	2	1	1	7	0	0	0	2	0	0	0	2
	7	1	0	1	1	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Σ		9	9	4	11	6	11	10		0	3	1	6	0	0	0	
Zagrożenia	**1**	0	1	1	0	0	2	2	6	2	2	2	2	1	2	1	12
	2	1	1	1	2	0	2	2	9	2	2	2	2	1	2	2	13
	3	0	0	2	0	1	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	1	1	1	0	1	0	4	2	0	0	2	0	0	0	4
	5	2	2	2	0	1	1	1	9	2	0	2	2	2	2	2	12
	6	1	1	1	0	2	1	0	6	0	0	2	0	0	0	0	2
	7	0	0	0	0	0	1	0	1	2	0	0	2	2	0	2	8
Σ		4	6	8	3	4	9	5		10	4	8	10	6	6	7	

Wnioski z analizy SWOT:

- Większość silnych stron modelu pozwala wykorzystać szanse związane z jego wdrażaniem. Szczególnie dużymi zaletami proponowanego rozwiązania jest to, że w jego tworzenie zaangażowany został szeroki zespół osób wywodzących się z różnych instytucji i organizacji. Korzystne jest także to, że model dopuszcza kilka ścieżek tworzenia gospodarstw opiekuńczych.
- Uspołecznienie procesu tworzenia modelu jest jego mocną stroną, która zmniejsza oddziaływanie wszystkich zagrożeń dla procesu jego wdrażania. Angażowanie szerokiego zespołu jest z pewnością dobrą praktyką w zakresie tworzenia innowacji społecznych. Dzięki temu zabiegowi, już w początkowym etapie jej powstawania tworzona jest sieć współpracy, która ułatwi późniejszą implementację rozwiązania. Skorzystanie z wiedzy i doświadczeń zróżnicowanego grona ekspertów powoduje ponadto, że model lepiej radzi sobie z zagrożeniami wynikającymi ze złożonego kontekstu jego wdrażania.
- Wśród mocnych stron modelu warto wyróżnić jego elastyczność wynikającą z dopuszczenia różnych wzorów współpracy pomiędzy Ośrodkami Pomocy Społecznej a gospodarstwami. Dzięki temu możliwe będzie wybieranie najkorzystniejszego wariantu działania na poziomie lokalnym. Powinno to pozytywnie wpłynąć na zainteresowanie lokalnych społeczności proponowanym rozwiązaniem oraz ułatwić im jego implementację.
- Analizy przeprowadzone przez Zespół Inicjatywny na etapie tworzenia modelu wykazały, że gospodarstwa opiekuńcze w województwie lubuskim mogą być formą wsparcia ekonomicznie uzasadnioną. Innymi słowy, koszty świadczenia usług w gospodarstwach opiekuńczych będą porównywalne, a w wielu przypadkach niższe niż koszty innych form wsparcia, w tym zwłaszcza usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. To mocna strona modelu, która pozwala wykorzystać wiele szans wynikających z jego otoczenia. Racjonalność ekonomiczna ułatwia również przezwyciężanie zagrożeń dla procesu wdrożenia.
- Usługi gospodarstw opiekuńczych w województwie lubuskim będą atrakcyjne dla ich potencjalnych odbiorców. Wynika to między innymi z natury gospodarstw wiejskich, których infrastruktura i zasoby związane z rolnictwem oraz kulturą wsi pozwalają na tworzenie zróżnicowanych programów zajęć oraz programów terapeutycznych.

To w mniejszym lub większym stopniu ułatwi przezwyciężenie większości zagrożeń, które będą utrudniać wdrożenie modelu. Atrakcyjność oferty z pewnością pozwoli na łatwiejsze dotarcie do beneficjentów ostatecznych, dostosowanie usług do ich zróżnicowanych potrzeb oraz znalezienie podmiotów chętnych do współpracy przy wdrażaniu modelu.

- Jak każda innowacja społeczna, lubuski model gospodarstwa opiekuńczego posiada również słabe strony. Analiza wykazała, że żadna z nich nie uniemożliwia wdrożenia proponowanego rozwiązania. Zidentyfikowanie słabych stron nakłada jednak na podmioty wdrażające obowiązek przeprowadzenia analizy ryzyka oraz zaplanowania kroków zaradczych, które będą zmniejszać ich oddziaływanie. Największą słabością modelu jest to, że jego wdrożenie wymaga współpracy wielu instytucji na poziomie regionalnym i lokalnym. To swojego rodzaju paradoks, ponieważ uspołecznienie procesu jego tworzenia uznane zostało za jego mocną stronę, a zapewnienie możliwości współpracy z OPS Trzciel oraz Podmiotami Ekonomii Społecznej zdefiniowane zostały jako szanse związane z wdrażaniem. Upowszechnienie gospodarstw w regionie będzie jednak wymagało stworzenia kolejnych sieci współpracy, na poziomie gminnym i powiatowym. Kluczowe będzie tutaj zainteresowanie proponowanym rozwiązaniem Ośrodków Pomocy Społecznej oraz władz poszczególnych gmin. Potrzebna będzie też kooperacja z jednostkami doradztwa rolniczego, które powinny identyfikować i angażować w implementację rozwiązania mieszkańców wsi dysponujących potencjałem do utworzenia gospodarstw opiekuńczych. Proces tworzenia modelu jest dobrą praktyką w zakresie współpracy różnych instytucji. Warto wykorzystać to doświadczenie do poszerzania wojewódzkiej sieci współpracy oraz tworzenia „pod-sieci" na poziomach lokalnych.
- Ewentualne trudności z nawiązywaniem współpracy mogą w szczególności wzmacniać zagrożenia wynikające z faktu, że implementacja nowego rozwiązania wymaga przełamania rutynowych działań oraz podjęcia pewnego ryzyka. Sytuację w tym względzie może komplikować fakt, że zaproponowany model gospodarstwa opiekuńczego jest rozwiązaniem kompleksowym, co powoduje, że jest on zarazem skomplikowany. Te jego cechy mogą powiększać obawy potencjalnych realizatorów zadań w ramach wdrażania modelu i zniechęcać do nawiązywania współpracy. Zakończone sukcesem wdrożenie modelu będzie wymagało skutecznej komunikacji oraz szerokich działań informacyjnych i szkoleniowych. Działania te powinny być

podejmowane na poziomie regionalnym, a następnie powielane na poziomie lokalnym przez działające na nim instytucje (samorządy gminne, OPS-y), które pozyskane zostaną do współpracy przy wdrażaniu modelu. Warto również będzie prowadzić działania promocyjne po uruchomieniu pierwszych gospodarstw opiekuńczych w województwie lubuskim. Powinny one stać się swoistymi gospodarstwami demonstracyjnym, które będą stanowić wzorzec możliwy do powielania w innych miejscach.

- Słabe strony modelu nie utrudnią wykorzystania większości szans związanych z jego wdrożeniem. Wiele z nich potęguje jednak zagrożenia. Oprócz już opisanych słabych stron (skomplikowanie modelu, wymóg współpracy) należy wspomnieć jeszcze o kilku z nich. Problematyczne może być „krzyżowanie się" wsparcia, które należy rozumieć jako jednoczesne uruchamianie wielu działań i projektów nakierowanych na udzielenie wsparcia tej samej grupie osób. Może to powodować swoistą rywalizację o beneficjenta pomiędzy różnymi podmiotami. Pozytywnym wnioskiem z analizy SWOT jest to, że ten efekt można osłabić poprzez uwypuklenie mocnych stron i szans. Oferta gospodarstw opiekuńczych będzie atrakcyjna dla beneficjentów, co z pewnością ułatwi dotarcie do nich. Co jeszcze ważniejsze, model gospodarstwa opiekuńczego w województwie lubuskim nie został zaprojektowany jako rozwiązanie, które ma wyprzeć inne sposoby udzielania wsparcia, ale jako uzupełnienie istniejącego systemu pomocy. Gospodarstwo opiekuńcze powinno sprawdzać się na obszarach wiejskich i w niewielkich miejscowościach, gdzie trudno jest zorganizować wsparcie wykorzystując już dostępne rozwiązania. Trzecią możliwością, która ułatwi minimalizowanie ryzyka związanego z rywalizacją o beneficjenta jest szeroko opisywana tu współpraca. Kooperacja pomiędzy licznymi instytucjami spowoduje, że będą one mogły koordynować swoje działania i unikać krzyżowania się wsparcia.
- Analiza wykazała, że istnieją słabości modelu umiejscowione po stronie gospodarstw wiejskich, w których będzie świadczona opieka. Dwie z nich związane są z infrastrukturą. Istnieje zagrożenie, że dostosowanie gospodarstw do wymogów działalności opiekuńczej będzie kosztochłonne. Co więcej, możliwe jest, że zaproponowany standard będzie kwestionowany przez instytucje takie jak Nadzór Budowlany czy Inspekcja Sanitarno-Epidemiologiczna. Trzecia słabość wynika ze specyfiki działalności opiekuńczej. Musi być ona świadczona w sposób ciągły, dlatego będzie istniała konieczność zapewnienia zastępstw dla osób ogrywających rolę opiekunów. Potrzebne są osoby, które zapewnią im wsparcie w przypadku choroby,

nagłych sytuacji życiowych czy urlopu. Dużą zaletą proponowanego modelu jest to, że wszystkie te słabości wykryte zostały już na etapie projektowania rozwiązania. To kolejny pozytyw wynikający z uspołecznienia tego procesu. Dalsza współpraca różnych instytucji powinna także ułatwić przezwyciężenie opisanych tu słabości. Konieczne będzie przełamanie dążenia do standaryzowania usług pomocy społecznej. Gospodarstwa opiekuńcze będą opierać się na infrastrukturze gospodarstw wiejskich, która jest zróżnicowana. Powoduje to, że świadczone przez nie usługi będą mogły być wystandaryzowane tylko do pewnego stopnia. Zróżnicowanie jest na stałe wpisane w proponowane rozwiązanie i jest to fakt, który utrudni nieco jego wdrożenie, ale z drugiej strony będzie miał on również pozytywne konsekwencje (np. urozmaicona oferta, dostosowanie usług do zróżnicowanych potrzeb). W modelu zaproponowane zostały rozwiązania, które są realne do wdrożenia w gospodarstwach wiejskich (np. w zakresie przygotowania posiłków), a zarazem wpisują się w istniejące regulacje prawne. W tym kontekście kolejny raz należy wspomnieć o konieczności współpracy pomiędzy różnymi instytucjami. Na etapie tworzenia gospodarstw opiekuńczych warto będzie konsultować się z instytucjami, które będą następnie kontrolować różne aspekty ich działania. Umożliwi to przygotowanie gospodarstw w sposób, który nie będzie budził wątpliwości. W modelu przewidziano również rozwiązanie w zakresie zapewniania zastępstw w gospodarstwach opiekuńczych.

Warto rozważyć powołanie swojego rodzaju ciała monitorującego, które będzie na bieżąco sprawdzać w jaki stopniu zdiagnozowane słabe strony oraz zagrożenia utrudniają upowszechnienie modelu gospodarstwa opiekuńczego w województwie lubuskim. Zespół ten będzie mógł również na bieżąco monitorować czy zaproponowane środki minimalizujące ryzyka i przezwyciężające słabości modelu są skuteczne w działaniu.

PODSUMOWANIE

Każdy kto myśli o utworzeniu gospodarstwa opiekuńczego, na początku powinien opracować swój indywidualny plan utworzenia takiego obiektu odpowiadając sobie na podstawowe pytania, dotyczące celu, motywów działania, oczekiwanych rezultatów. Rodzaj uzyskanych odpowiedzi pozwoli zająć się rozwijaniem tego pomysłu, lub nie.

Powinniśmy zacząć od motywacji – **dlaczego właściwie chcemy się tym zająć, co nas motywuje?** Kolejnym niezwykle ważnym zagadnieniem determinującym większość naszych działań będzie grupa docelowa – **kim chcielibyśmy się zajmować? I z jakiego powodu?** Z tym się wiąże pomysł, jaki gospodarstwo będzie miało na siebie – **jakie zajęcia mogę zaoferować uczestnikom, czym będą mogli się zajmować, jak wygląda moje zaplecze infrastrukturalne? Czy mam odpowiednie warunki, żeby zająć się wybraną grupą osób, bądź czy jestem w stanie dostosować obiekt do wymagań?**

Istotną kwestią są również pozostali domownicy gospodarstwa i inni bliscy, którzy nawet jeśli nie będą angażowali się bezpośrednio w prace przy gospodarstwie, to i tak mimowolnie będą uczestniczyć w tym procesie. Taka decyzja musi być wspólna, przemyślana i przedyskutowana.

Żeby działania opisane w naszym Modelu się powiodły, nie wystarczą dobre chęci i przystosowanie infrastruktury gospodarstwa. To praca z ludźmi i dla ludzi. Elementem gwarantującym powodzenie jest wypracowanie i wprowadzenie trwałej systemowej zmiany, u której podstaw leży dobra i ścisła współpraca z samorządem. Naszym zamiarem jest promowanie tworzenia takich miejsc, w których liczy się człowiek, taki jaki jest, jego godność i jego bezpieczeństwo. Do tworzenia takich gospodarstw opiekuńczych szczerze Państwa zachęcamy.

SPIS SCHEMATÓW

Wykres 1 Schemat funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych w społeczności lokalnej. 9
Wykres 2 Podmioty mogące tworzyć gospodarstwa opiekuńcze. 10
Wykres 3 Cele działania gospodarstw opiekuńczych. 12
Wykres 4 Odbiorcy usług w gospodarstwach opiekuńczych. 16
Wykres 5 Sposoby przekazywania środków finansowych 25
Wykres 6 Przykładowe koszty funkcjonowania gospodarstwa opiekuńczego 26

SPIS TABEL

Tabela 1 Wynagrodzenie opiekuna 28
Tabela 2 Wynagrodzenia opiekuna/zastępstwo 28
Tabela 3 Koszt transportu 28
Tabela 4 Organizacja wyżywienia 29
Tabela 5 Wynajem infrastruktury 29
Tabela 6 Ubezpieczenie 30
Tabela 7 Zakup gier 30
Tabela 8 Dodatkowe warsztaty 30
Tabela 9 Koszt materiałów do zajęć 31
Tabela 10 Koszt usługi w gospodarstwie 32
Tabela 11 Wybór JST 33
Tabela 12 Wybór gospodarstw wiejskich do świadczenia usług społecznych 34
Tabela 13 Koszty dostosowania gospodarstw 35
Tabela 14 Wybór opiekunów do świadczenia usług 35
Tabela 15 Koszty szkolenia/spotkania 36
Tabela 16 Koszty organizacji spotkań dla opiekunów 37
Tabela 17 Wynagrodzenia opiekunów 38
Tabela 18 Koszty wynagrodzenia opiekunów/zastępstwo 38
Tabela 19 Koszty transportu 39
Tabela 20 Organizacja wyżywienia 39
Tabela 21 Wynajem infrastruktury 40
Tabela 22 Koszty ubezpieczenia 40
Tabela 23 Koszt zakupu gier 41
Tabela 24 Koszt dodatkowych warsztatów 41
Tabela 25 Koszt wyjazdów integracyjnych 42
Tabela 26 Koszt wypożyczenia sprzętu 42
Tabela 27 Koszt materiałów do zajęć 43

Tabela 28 Koszt doradztwa 43
Tabela 29 Koszt środków ochrony osobistej 44
Tabela 30 Koszt usługi w gospodarstwie 44
Tabela 31 Zestawienie kosztów w innych instytucjach/ podmiotach sprawujących opiekę 47